Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

1921 оной ... 21-һээ гарана. | № 34 (18357). | 1990 оной февралиин 10, суббото | Сэн 3 мүн.

КПСС-эй ЦК-гай ПЛЕНУМ ДЭЭРЭ ХЭЛЭҺЭН ҮГЭНҮҮД

...дэлмэришэдэй дурыень гутаана, тэдэниие гайхуулна.

Апрелиин (1989 он) Пленум бидэнэй ухаан бодолдо элеэр һанагдана. ЦК-гай гэшүүдэй горитой хубинь үндэр наһатай болоһонһоо гү, али уялгануудаа бэелүүлжэ шадахагүй байһан дээрэһээ гаргагдаа һэн гэжэ үгэ хэлэгшэ хөөрөөгөө үргэлжэлүүлбэ. Теэд жэлэйшье үнгэрөөдүй байхада, ЦК-гай бүридэлдэ дахинаа 38 пенсионер тоологдоно. ЦК-гай бүридэлэй хахадһаа дээшэнхи хубинь 1961—1981 онуудта түбэй зургаануудта оруулагдаһан байгаа. Эдэнэй 55 процентһээ үлүүниинь 60-һаа дээшэ наһатай болонхой. ЦК тушаал зэргээр бүридүүлэгдэе гэжэ коммунистнууд сэхэ хэлэнэ. Энэ шүүмжэлэл гансал ЦК-да бэшэ, харин зохихо аппарадаар бүридүүлэгдэһэн обкомуудта, горкомуудта, окружкомуудта хабаатай. Юундэ? Юундэб гэхэдэ, манайда хүтэлбэрилхы партийна органуудта һунгалта үнгэргэхэ ёһо гурим үгы байһаар. һаяшаг, урдахи тоосоото-һунгалтын конференцинүүдэй урда тээ баталагдан абтаһан хүтэлбэрилхы партийна органуудые һунгаха талаар ЦК-гай заабари үшөө типографида хэблэгдэхэ үедөө хуушарһан ажабайдалһаа гээгдэһэн байгаа.

ЦК-гай бюджет баруунайшье, мүн зүүнэйшье талаһаа партиие шүүмжэлэгшэдэй «хэлэнһээ унахаяа болиһон» юумэн гээшэ гэжэ үнихэнэй мэдээжэ. Манай городской партийна организацида бюджет олоной дунда соносхогдоо һэн. Тиихэдэнь иимэ асуудалнууд табигдахаяа болёо гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдээсэбэ. Яаха аргагүй үнжэгайржа, шиидхэхы ябуулгануудые абаагүй байһан ушар ЦК-гай аппарадай, һунгагдадаг органуудай гэшүүдэй эдэ бүхы асуудалнуудые орёо хурсаар табигдаһые ойлгоогүй байһыень элирхэйлэн харуулна. Мүнөө ажалша коллективүүдтэ юрын коммунистнууд иимэ асуудалнуудые хурсаар табидаг. Хэрбээ һүүлэй табан жэлэй хугасаа соо манай городто ерэһэн Политбюрогой 3 гэшүүд партийна организацинуудай секретарьнартай уулзажа хөөрэлдэхэ аргаяа олоогүй байхадаа, энэниие хаанаһаа мэдэхэ һэм даа.

Партийна эхин организаци хадаа партиин үндэһэ һуури мүн. Съезднүүдэй болон ЦК-гай Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые, Политбюрогой ба Секретариадай тогтоолнуудые бэелүүлхэ хэрэгые тэрэ эмхидхэдэг гэжэ хэлэдэгбди. Теэд толилогдоһон баримта мэдээнүүд сооһоо харахада, Центральна Комитедэй бүридэлдэ парткомой ори ганса секретарь тоологдоно. Энэнь эхин партийна организацинуудай ажабайдалһаа, анхарал оролдолгонуудһаа ЦК-гай таһаранги байлгын эгээл ехэ ушар шалтагаануудай нэгэниинь болоходоо магадгүй. Съездын урда тээхи үгэ буляалдаата хөөрэлдөөнүүдэй үедэ эхин партийна организацинуудай ажабайдалые, тэдэнэй ажал хэрэгүүдые, оруулһан дурадхалнуудыень шагнажа шэнжэлхыень анхаралдаа абаха гээшэ тон шухала удха шанартай. Тэрэнэй үндэһэ һуури дээрэ манай парти дотор түгэсхэлэй документнүүдые зүбшэн хэлсэжэ, баталан абаха онол арганууд үшөөл үгы байһаар. Энээнтэй дашарамдуулан, ЦК-гай гэшүүдһээ бүридүүлэгдэһэн комиссиие Пленум дээрэ байгуулхые дурадхагдаа һэн. Үгэ буляалдаата хөөрэлдөөнүүдэй үедэ ороһон бүхы дурадхалнуудые шэнжэлэн тобшолоод партийна хэблэлдэ гаргуулжа шадаха байгаа бшуу.

Партийна округуудаар съездын делегадуудые сэхэ һунгаха тухай зарим партийна организацинуудай дурадхалнуудые эхин партийна организаци, Нижневартовскын городской организациин коммунистнууд бүримүһэн дэмжэнэ.

Мүнөө коммунистнуудай хараа бодол ондо ондоо боложо байнхай. Эгээл тиимэһээ манай орон дотор олон партиһаа бүридүүлэгдэһэн байгуулалта XXVIII съезд дээрэ һэргээгдэхэдээ болохол. Энээн тухай мүнөөнһөө эхилжэ бодомжолхо, али бүхы оршон байдал багсаамжалхые оролдохо ёһотойбди.

Үгэ хэлэгшын һанамжын ёһоор, платформо соо найруулагдаһан нүгөө темэ коммунистнуудай дийлэнхи олонхиин дуугаар баталагдан абтаха байха. Энэ хадаа Россида өөһэдын Компартиие бүридүүлхэ хэрэг болоно. Энэ асуудалаар Россиин коммунистнуудай, бүхы хүн зоной эрилтэнүүд адлирхуу юм. Гүрэн түрын талаар, партиин талаар Россиин аша туһые хохидолдо оруулжа яашье болохогүйл.

Тусхайлбал, үгэ хэлэгшэ М. С. Горбачёвто хандахадаа, иигэжэ мэдүүлбэ: Мүнөө дээрээ Танай, Михаил Сергеевич, гансал Генеральна секретарь байхадатнай, парти дотор шэнэ үзэл бодолнуудай мүндэлдэг байһые, һалаһан, хуушарһан бүхы юумэ хубилгаха, усадхаха талаар ямар бэ даа хүдэлмэриин хэгдэжэ байһые мэдэрдэг һэмди гэжэ хэлэхэдээ, билдагуушална бэшэб. Мүнөө Та дүрбэн тушаал даажа байнат. Генеральна секретарь хүсэ, шадалаа олон ондоо юумэндэ гаргашалжа, эдэнэй нэгэндэньшье амжалта бү түйлаһай гэжэ заримашуул хүсэнэ гээшэ гү даа гэһэн һанал бодол досоомни түрэнэ. Эдэ асуудалнуудые зүбшэн хэлсэжэ, шиидхэбэринүүдые абаха хэрэгтэй гэжэ һанагдана.

Нижневартовскын нефтьшэдэй социальна ба экономическа ажабайдалай зарим асуудалнуудта үгэ хэлэгшэ тогтоходоо, баталагдан абтаһан шиидхэбэринүүд соо «парти шиидхээ», «парти шэглүүлээ» гэхэ мэтэ үгэнүүдые хэрэглэһэнэй үлүү гэжэ уряалба. Хэнэй абаһан шиидхэбэринүүд бэ: ЦК-гай Пленумэй, Политбюрогой, Секретариадай гү? Имагтал хэд ямар юумэ шиидхэхэ зэргэтэйб, ямар юумэнэй түлөө хэн харюусалгатайб гэжэ гансал бүхы коммунистнуудай бэшэ, харин ажалшадай тодо һонор ойлгосотой байхыень лэ оролдохо ёһотойбди.

Манай Пленум совет ороной бүхы коммунистнуудта, дэлхэйн олониитэдэ, совет хүн бүхэндэ онсо шухаг удхатай гэжэ Эстониин Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь **В. И. Вяляс** тэмдэглэбэ. Бурьялма ба зүришэлдөөтэ ажабайдалнай өөрөө орон доторшье, парти доторшье хубилган шэнэдхэлгые түргэдхэлгэдэ бидэниие боадхана ха юм. Ёһын тэдыдэ бэшэ, харин арад зоной этигэл найдабариин мандат абаһан, общественэй политическэ ёһотой манлай болохын тула парти һэргэн хүгжэхэнь, хүгжэхэ аргатайшье гээд булта хүлеэнэ бшуу.

Үглөөдэрэй үндэһэ һууриин табигдажа байһан мүнөөнэй харюусалгатай үе сагта гансашье ехэ болгоомжотой бэшэ, харин революционно гуримаар эрид шууд хараатай байха эрилтэ эдэ бүгэдэмнай табина гээд үгэ хэлэгшэ үргэлжэлүүлнэ. Хэрэггүй болоһон, сэрэгэй социализмын хуушарһан заабаринууд болон дадашаһан зүйлнүүдые огголон хаяхын тула иимэ байха хэрэгтэй болоно бшуу.

КПСС-эй XXVIII съездэдэ дурадхагдаһан платформын проект хадаа мүнөөдэрэй эрилтэнүүд ба зорилгонуудта харюусаха гэжэ хэлээд, дэлхэй дээрэхи ба орон доторхи шэнэ бодото байдалһаа үндэһэтэй, зоригтой дүримүүдэй хажуугаар энэ документ дотор гансал уряа болоһон бага бэшэ зүйлнүүдые тэрэ олоһон байна. Үгэ хэлэгшын һанамжаар, үндэһэн хубилалтануудые хэхэ эрмэлзэлэй байхатай хамта хуушанай гол ёһонуудые алдахагүй, тиигэжэ бүхы гол хүсэнүүдтэ бултандань заатагүй таараха эгээл зохид проект байгуулха гэһэн хүсэл байгаа ха. Энэ хоёр бодолнай ороной ажабайдалай гол шухала асуудалнуудые эрид шууд шиидхэлгэдэ манай хубилган шэнэдхэлгын заримдаа ехэл болгоомжотойгоор хүрэжэ байһанай шалтагаан бэшэ аа гү? Харин эзэмнай общество дотор найдалгүй ябадал, гэюултай шанга байдал гаргана.

Манай федерациие, манай партиие шэнэлэлгын, республиканууудай гүрэнэй статус бодожо үзэлгын хубилган шэнэдхэлгэ доторхи гол асуудал болоһониинь эли гэжэ Эстониин Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь мэдүүлээ. Тэдэниие шиидхэхэ ябадалые удаарууулга орон дотор түбэй засагые шангадхаха ябадал үргэдхөө. Иимэ ябуулгануудай манай республика соошье бии байһаниинь голхормоор гэжэ тэрэ мэдэрээ.

Хоёр жэлһээ бага сагай саада тээ Эстони Прибалтикынгаа хүршэнэртэй хамта союзна хэлсээ баталха хэрэгтэй гэһэн асуудал табяа һэн гэжэ һануулаад, эдэ, тэрэнэй үгөөр, гүн бодолтой, намдуу түбшэн дурадхалнуудай мүнөө платформын проект дотор онсолон тэмдэглэһэн ушараар сэдьхэлээ ханажа байһанаа үгэ хэлэгшэ элирхэйлбэ. Үшөөл үсэглэлдэр хорюултай байһан олон зүйлнүүдые, тэрэ тоодо түрэлхи хэлэ ба соёлоо хамгаалха нацинуудай эрхые, КПСС-эй ЦК-гай платформо мэдэрээ, манай нангин зорилго—нэгэн адли байха бэшэ, харин олон ондоо түхэлтэй байгаад, нэгэн ниитэ ажаһууха гэһэн бодолые соносхоо гэжэ тэрэ тоолоно. Хэрбээ иимэ ойлгомжо ба мэдэрэлгэ үни ерээ һаа, хэрбээ национальна демократическа хүдэлөөнэй ябуулгануудые дайсан харшаар зорюута хаража, ажамидаралта шэнэ ябуулгануудта эсэргүүсээгүй һаа, бидэ олон түгшүүрилтэ ба гашуудал хохидолто ушарнуудтай мүнөө дайралдахагүй байгаабди гэжэ саашань хэлэһэн үгэ соогоо тэрэ онсолон тэмдэглэбэ.

Экономикые түбэй газарһаа хүтэлбэрилгые болюулха хэрэгтэй гээд үни заяанай хөөрэлдөөн болодог. Эндэ дэбжэлтэ үшөөл ехэ гээшэ, тиигэбэшье ороной Верховно Соведэй экономическа бэеэ даанги байдал бидэндэ үгэһэншье һаань, Эстониин правительствын алхам бүхэн бодото дээрээ нэгэл янзатайгаар харагдадаг байна. Тиигэжэ, республикын Компартиин хүтэлбэрилэгшын хэлэһэнэй ёһоор, Таллиннда нэгэ шэл архиие 2 түхэригөөр үнэтэй болгоһон ушар, юрэдөө, союзна хэмжээнэй үйлэ хэрэг болон алдаһан байна. Гэхэтэй хамта, мүнөөнэй экономико, съездэдэ платформо дотор зүб тэмдэглэгдэһэнэй ёһоор, түбэй газаргүйгөөр, тиихэдээ ехэ асуудалнуудые шиидхэдэг түбэй газаргүй байжа шадахагүй ха юм. Түбэй хүтэлбэрилгые эрид шууд болюулхые уряалха зуураа, түбэй ба республиканууудай хоорондохи эрхэнүүд болон уялгануудые тон тодоор амяарлаха хэрэгтэй гэжэ үгэ хэлэгшэ зааба. Жэшээнь, тэрэнэй газар, газарай баялигуудай тэрээндэ мэдэлтэй байгаагүй һаань, республикын бэеэ даанги байдал байжа шадахагүй бшуу. Эдэ бүгэдэ хадаа республикын бэеэ даанги, эрхэ сүлөөтэй байдалые лаб хангаха ябадалые бодото дээрэнь ёһотоор бэдэрхэ хүсэл манайдэ шангадхана гэжэ тэрэ мэдээсэбэ. Манай Союз дотор нэгэдэлгын мүнөөнэй ябуулганууд—энэмнай бодото байдал ха юм, тиимэһээ хэншье тэрэниие буруушаажа шадахагүй, буруушааха гэжэ оролдоношьегүй.

Бидэ бэе бэеэ дааншье һаа багаар мэдэнэбди, ёһотоор харилсанашьегүйбди гэжэ үгынгөө түгэсхэлдэ тэрэ хэлэбэ. Харин энээнгүйгөөр партийна ёһотой нэгэдэл ба партиин этигэл найдабари байжа шадахагүй ха юм. Этигэлгүй, хүндэлэлгэгүй, тодорхой эрхэ байдалтай тааралдан, бэеэ даагаад юумэ хэхэ эрхэгүй нэгэдэл гэжэ байхагүй. Союзна республиканууудай компартинуудай бэеэ даанги байдалые зүбөөр шиидхэлгэ хадаа имагтал политическэ онсо удха шанартай гэһэн, Платформын парти тухай бүлэг дотор оруулагдаһан заабариие бидэ дэмжэнэбди. Тэдэниие КПСС-эй түбэй зургаанууудай зүгһөө жэжэ божо асуудалаар харгалзалха ябадал таарахагүй байгаа юм.

Съезд дээрэ түрүүлэгшэ болон тэрэнэй хоёр орлогшонорые һунгаха гэһэн дурадхалые үгэ хэлэгшэ дэмжэбэ. Тэрэнэй бодомжоор, парти дотор гүн гүнзэгы демократи үргэдхэлгэ хадаа хубилашагүй гол ёһо болохо ёһотой. Өөрөө парти доторой хубилган шэнэдхэлгэ хадаа манай амжалта ба арадай этигэл найдабари лаб олгохо зайлашагүй, ори ганса эрхэ нүхэсэл мүн болоно. Манайда даншье һаа олон уряанууд байгаа, харин мүнөө тодорхой ажал ябуулгын хаһа орожо ерээ гээшэ.

Үглөөдэртөө совет хүнүүдэй батаар этигэлгэ хододоо манай ажабайдалай эгээл үнэтэй зүйл, социализмын онсо шэнжэ шанар байгаа гэжэ Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь **Е. К. Лигачев** хэлэбэ.

Бидэ мүнөө тэрээнһээ ехэ юумэ гээгээбди. Хубилган шэнэдхэлгын түрүүшын хоёр жэлдэ зарим тэды хүгжэһэнэй һүүлээр экономикомнай дахин муудажа эхилээ, нацинууд хоорондын зүришэлдөөнүүд шуһа адхалгада хүрөө, хүнүүд юумэнһээ айдаг болоо, харин зарим газарта бодото дээрээ хоёр засаг тогтоогдоо ха юм.

Хубилган шэнэдхэлгэ хадаа зайлашагүй үзэгдэл болоно, тэрээнһээ ондоо юумэн байгаагүй, байхашьегүй. Тиигэбэшье хубилган шэнэдхэлгын хараа бодолнуудые бэелүүлхэдээ, Политбюро болон правительство горитой эндүүнүүд болон алдуунуудые гаргаа гэһэн бодолые хубаалдаха байнаб. Нэн түрүүн, энэмнай хэрэглэмжын дэлгүүр эмхи гуримгүй болгоһон саарһа мүнгэнэй асари ехээр ургалта болоно. Ажахын шэнэ харилсаануудта шэлжэн орохо ябуулганууд оройдоо бэлэдхэлгүй байшоо. Зохихо экономическа гуримшуулганууудай системэ, хуули ёһоной онол арганууд бии болгогдоогүй байгаа. Тэрээнһээ болохо экономическа хубилалтанууд манайда эрдэмэй-техническэ дэбжэлтэтэй ёһотоор холбогдоогүй байгаа бшуу. Орон доторхи хүшэр хүндэ байдалай шалтагаанууудай тоодо гүрэнэй журамай һуларалга орохо байна. Харин тэрээнгүйгөөр демократи байжа шадахагүй ха юм.

Ямаршье ушарта, тииһээ тиитэрээ политикада, үгэ ба хэрэг хоёрой хоорондохи алгасалгатай эбсэжэ болохогүй гэжэ үгэ хэлэгшэ үргэлжэлүүлбэ. Эдеэ хоолоор хангалга — эгээл түрүүшын шухала зорилго мүн, тиигэбэшье хүдөө ажахы мүнөө, урда жэлнүүдэйхидэ ороходоо, материально-техническэ бага нөөсэнүүдые абадаг болоо. Аграрна сектортэ иигэжэ хандадаг байхадаа, оронойманай гүйсэд дүүрэнээр хүрэхэ эдеэ хоол хэзээ абадаг болохонь мэдэгдэнэгүй.

Хурса асуудалнуудые зүбшэлгэдэ манайда ехэ саг гаргашалагдана, харин эрид шууд ябуулга хэхэ саг дуталдана. Ойрын сагта мүнгэнэй реформо, үнэ сэн тогтоолгын ба налог тохолгын реформо хэхэ хэрэгтэй болоно. Тиихэ зуураа хүн зоной, илангаяа бага хангалгатай бүлэгүүдэй, ажаһуудалай хэм хэмжээе доошолуулжа болохогүйнь эли габ даа.

Экономическа һалбариин талаар шэлжэн оролгын эрхэ нүхэсэлнүүдые, партийна хүдэлмэриин шэнэ онол аргануудые зохёонгүй, бидэ урданай бүхы юумэ, тэрэ тоодо манай ажал хэрэгтэ үшөөл алба хэхэ аргатай юумэнүүдые, тон бэлэхэнээр буруушаадаг болоо хэ юмбибди.

Хүдэлмэриин оршон байдалда тэдээнтэй уулзаха, тэдэнэй дурадхалнуудые хэлсэхэ, абтаһан шиидхэбэринүүдые яажа һайнаар бэелүүлхэ тухай зүбшэхэ хэрэгтэй гэһэн коммунистнуудай, партийна организацинуудай секретарьнарай зүб шүүмжэлэлые мэдэрхэ хэрэгтэй.

Националис, сепаратис, социализмда эсэргүү нилээд шадалтай хүсэнүүд хубилган шэнэдхэлгын, Советскэ Союзай гол, үхэлтэ аюул болоно гэжэ ажабайдал харуулаа. Энэмнайл социализмда, Эсэгэ орондомнай аюул хүргэжэ боломоор хүсэнүүд болоно ха юм.

Заримашуул арад зоной анхаралые ондоо тээшэнь һамааруулхые, общество доторхи байдалые худалаар харуулхые үнэн дээрэ оролдодог байна. Бидэниие радикалнууд ба консерваторнууд гээд хубаана, худал хуурмаг үгэ хүүр зорюута гаргана. Элдэб олон зэрэб үгэнүүдые тараана. Тиигэжэ, ЦК-гай Генеральна секретариин ба Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын мэдээгүй байхада, ЦК-гай Политбюрогой гэшүүдэй ба секретарьнарай бүлэг, Лигачевой толгойлолго доро, үнгэрһэн жэлэй апрелиин 7-до КПСС-эй ЦК-да зарлагдаһан зүблөөн дээрэ Грузида болоһон оршон байдалтай холбоотой асуудалнуудые хаража үзөө, зохихо шиидхэбэри абаа һэн гэжэ һаяхан «Огонек» журнал гүнзэгы удхатай хэбэртэйгээр мэдээсэһэн байха юм.

Теэд иимэ хэмжээнэй асуудалнууд бүлэгөөр шиидхэгдэдэггүй гэжэ эли ха юм. Үнэн дээрээ апрелиин 7-до Политбюрогой бүхы бүридэл, М. С. Горбачевой, Н. И. Рыжковой, А. Н. Яковлевай, Э. А. Шеварднадзиин хабаадалгатайгаар, нэгэн дуугаар дэмжэжэ, Тбилисидэхи үйлэ хэрэгүүдэй хүгжэлтэдэ хабаатай политическэ дурадхалнуудые баталан абаһан байна бшуу.

Юундэ иимэ һэжэглэлгэ һүжэрөөнэб, үргэдхэнэб, үгэсэлгэ тухай юундэ худал үгэ гаргана гэжэ асуултай болоно. Гансал зорилгоор — хубилган шэнэдхэлгын гол аюулһаа, политическэ хуурмаг үгэтэнэй ба зүришэлдөө гаргагшадай һандаргахы хүдэлмэриһээ общественэй анхарал ондоо тээшэнь хандуулха зорилготойгоор энэ хэгдэнэ гэжэ хэлээ һэм, үшөө дахин хэлэнэб. Мүнөө тэдэ Михаил Сергеевич Горбачевой хойноһоо бүхы шадалаараа оронхой, парти болон гүрэнэй хүтэлбэрилэгшын нэрэ хүндые муудхаахые һэдэнэд. Бидэ энэ ябуулгада эгээл эрид шанга харюу үгэхэ ёһотойбди.

Һандаргахы хүсэнүүд эмхи гуримгүй байдалай, юумэ үгы хэлгын, хүнүүдые хюдан һалгааха, ухаан бодолынь балартуулха аюул обществодо хүргэнэ гээшэ. ЦК-гай платформын проект дотор партиин нэгэдэл тухай дүримые эрид шангаар бэшэхэ гэһэн олон коммунистнуудай дурадхалые дэмжэхэ дуран хүрэнэ. Партийна зэргэнүүдые үзэл сурталай ба эмхидхэлэй талаар бэхижүүлгэ, ниитын эмхинүүдтэй, хүдэлөөнүүдтэй, ажалшадай бүридэлнүүдтэй, залуушуултай КПСС-эй холбоое шангадхаха гээшэ шухалын шухала асуудал болоно. Эдэ бүгэдэ демократиин үндэһэ һуури дээрэ бэелүүлэгдэхэ ёһотой. Социализмда эсэргүү, националис эмхинүүдтэ хабаададаг хүн КПСС-эй зэргэдэ үлэжэ шадахагүй гэһэн эрилтэ заатагүй бэелүүлхэ хэрэгтэй гэжэ тролоноб.

Партиин съездые үнгэргэхэ болзорые ойртуулха, съездэдэ делегадуудые демократическа, шэлэлгын гуримаар һунгаха, манай эхин партийна организацинуудай, партийна комитедүүдэй материальна арга боломжонуудые хубааха эрхэ мэдэл ба эрхэнүүдые үргэдхэхэ, союзна республиканууудай компартинуудай бэеэ даанхай байдалые бэхижүүлхэ тушаа дурадхалнуудые залан шууд дэмжэнэб. Хүнүүдэй һанаа зобоодог асуудалнуудаар политическэ шиидхэбэринүүдые абахадаа, партийна органууд түбтэшье, нютагуудташье олон ушарта гээгдэнэ гэһэн шүүмжэлэлые мэдэрэнгүй байжа болохогүй. Энээнтэй хамта танай анхарал нэгэ ондоо юумэндэ хандуулхые хүсэнэб. Юуб гэхэдэ, заримдаа гээгдэнэ гээд зэмэлхэдээ, бидэниие залан сэхэ асуудалнуудаар хүнгэлэлтэ хэхэ, яаралтай алхам хэхэ ябадалда түлхихые һэдэдэг байна ха юм. Жэшээнь, социалис общество дотор үмсын зөөри нэбтэрүүлгые би эрид шууд буруушаанаб. Энэмнай бүгэдэ арадай асуулта үнгэргэхэ хэрэгтэй ушар болоно гээшэ ха.

Би манай партиие эмхи гуримгүй организаци, политическэ клуб болгохо ябадалые мүн лэ буруушаанаб. Демократическа централизмын гол ёһые шэнээр бодожо үзэхэ хэрэгтэй, тэрэниие ленинскэ ойлгомжоор дүүргэхэ байһаниинь ойлгосотой ааб даа. Асуудалнуудые сүлөөтэйгөөр зүбшэн хэлсэхэ, коммунистнуудай ба партийна бэшэ хүнүүдэй һанамжануудые үргэнөөр бүридэлдэ абаха, абтаһан шиидхэбэринүүдые заатагүй дүүргэхэ оршон байдал тогтоохо хэрэгтэй.

Үшөө нэгэ юумэн тухай— Европодохи үйлэ хэрэгүүд тухай хэлэнгүй гараха аргамгүй. Германиие нэгэдүүлгые түргэдхэхэ, харин үнэниинь хэлэбэл, ГДР-ые мэдэлдээ абаха гэһэн дүтэлжэ байгаа аюулые бидэ обёоронгүй байха ёһогүйбди. Дэлхэйн оршом соо асари ехэ экономическа ба сэрэгэй хүсэ шадалтай Германиин харагдажа эхилһые обёорхогүй гээшэ эбсэшэгүй алдуу, гэнэн хонгор ябадал болохо байна бшуу. Дайнай һүүлээрхи хилэнүүдые шэнээр хаража үзэхэ тухай асуудалые табиха ябадалые саг соонь болюулхын, шэнэ Мюнхенэй гарахагүйн тулада дэлхэйн нэгэдэлэй, демократическа бүхы хүсэнүүдэй бодото хүсэл оролдолго хэрэгтэй болоно. Энэ шэнэ аюулые мэдэрхэ, дүүрэн дуугаар тэрээн тухай парти болон арадта хэлэхэ саг хүрэжэ ерээ гэжэ һананаб. Энэ асуудалые манай парламентда зүбшэн хэлсэхээр байна.

Бүтэмжэтэй ажал хэхэ, хубилган шэнэдхэлгын тодорхой хэрэгүүдые бэелүүлхэ, бүлэ бүхэндэ тэрэнэй үрэ дүнгүүдые түргэн мэдэрхэ ябадалые түйлаха гэжэ яаха аргагүй оролдогдоноб гээд үнэн зүрхэнһөө, нюусагүйгөөр хэлэхые хүсэнэб гэжэ үгэ хэлэгшэ онсолон тэмдэглэбэ. Энэ юумэн хэгдэжэ шадагдаха гээд этигэнэб, юуб гэхэдэ, парти хубилжа байна, шэнэ амисхал абана, демократиин болон зохёон байгуулгын платформотой өөрынгөө съезд тээшэ дабшажа ябана ха юм.

Хүтэлбэрилхы партида гансашье үнгэрһэн сагай түлөө бэшэ, харин хубилган шэнэдхэлгын алдуунуудай түлөө, экономикодо болон мүнгэн һангай һалбарида бии болоһон кризисэй үзэгдэлнүүдэй, юумэнэй дутагдалай түлөө, ажалхэнгүй, нюусагүйгөөр олзо доход абалгын түлөө, хэһээлтэгүй шахуу гэмтэ ябуулгануудай, хаа хаанагүй шахуу журамай уналгын түлөө, хуулиар хараалагдаһан хэмжээнүүдые абаагүйн түлөө арад зон эрилтэ табина ха юм. Энээн тухай КПСС-эй Свердловско горкомой нэгэдэхи секретарь **В. Д. Кадочников** мэдүүлһэн байна.

Хэнэйб даа һанал бодолдо таараха гэжэ би яашье оролдоногүйб гэжэ тэрэ хэлээ. Хубилган шэнэдхэлгэһээ ондоо таараха юумэнэй үгы байһые арсашагүй, тиигэбэшье реформые хурдадхахаһаа ондоо арга боломжо үгы ха юм даа. Урагшаа дабшалгые аалидхажа байһан эрхэ нүхэсэлнүүд гэхэдэ, шэнэлэлгые бэелүүлгэдэ хараалһанаа удаа дараалан, гүйсэд дүүрэнээр бэелүүлжэ шадахагүй ябадал, хэдэ хэдэн шэглэлнүүдээр үндэһэн шухала хараа зорилгонуудай үгы байһан ушар ба тэдэниие бэелүүл-

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта).

КПСС-эй ЦК-да УУЛЗАЛГА БОЛОБО

КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленумэй хүдэлмэридэ хабаадаһан партиин горкомууд болон райкомуудай нэгэдэхи секретарьнартай, эхин партийна организацинуудай секретарьнартай уулзалга февралиин 8-да КПСС-эй Центральна Комитедтэ болобо.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачев уулзалга дээрэ үгэ хэлээ.

Боложо үнгэрһэн Пленумэй дүнгүүд, тэрээн дээрэ һайшаагдаһан партиин XXVIII съездэдэ КПСС-эй ЦК-гай платформын проект тухай, тоосоото-һунгалтын кампани болон съездэдэ делегадуудые һунгаха гурим тухай һанамжануудаа үргэнөөр хубаалдаһан байгаа. КПСС-эй, нэн түрүүн тэрэнэй эхин эмхинүүдэй эдэбхитэй хабаадалгагүйгөөр хубилган шэнэдхэлгэ амжалта түйлажа шадахагүй байна гэжэ тэмдэглэгдээ. Партиин хүтэлбэрилхы зургаанууудай болон тэрэнэй эхин эмхинүүдэй, үргэн ниитэ коммунистнуудай хоорондохи холбоо барисаае бэхижүүлхын тула бүхы юумэ хэхэ шухала.

Н. Н. Слюньков, Г. П. Разумовский, Ю. А. Манаенков уулзалгада хабаадаа.

Уулзалга тухай дэлгэрэнгы тоосоон «Правда» газетэдэ толилогдохо юм.

(ТАСС).

ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИ ҮНГЭРГЭГДЭБЭ

КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй хүдэлмэриин һүүлшын үдэр СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министерствын хэблэлэй түбэй зал ехэ үйлэ хэрэгүүдэй үеын шэнжэтэй байба. Теле-, кино- болон фотокамеранууд-тай хүнүүдэй олон байһан ушар партиин хуралдаанай дүнгүүд тухай совет болон гадаадын олониитэдэ мэдээсэлнүүдые дэлгэрүүлэн тарадаг хэрэгсэлнүүдэй тон ехээр һонирхуулжа байһые элирхэйлэн гэршэлээ.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүд, КПСС-эй ЦК-гай секретарьнар Н. Н. Слюньков, А. Н. Яковлев, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, СССР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо А. И. Лукьянов, КПСС-эй ЦК-гай секретарь А. Н. Гиренко, КПСС-эй ЦК-гай Үзэл сурталай таһагые даагша А. С. Капто журналистнуудтай уулзахаяа Кремльһээ сэхэ ошобо.

Пленумэй хүдэлмэриин дүүрэһэнһээ хойшо оройдоол 15 минутын үнгэрөөд байхада, бидэ таанадтай уулзажа байнабди гэжэ А. Н. Яковлев түрүүлэн үгэ абахадаа хэлээ. Энэ Пленумые хүн зон ехэтэ хүлеэгээ һэн. Коммунистнууд, партийна бэшэ хүнүүд олон тоото асуудалнуудые табиһан, дурадхалнуудые оруулһан, шүүмжэлхы ажаглалтануудые хэһэн байгаа.

Шэнэ эрхэ байдалда партиин бэелүүлжэ байһан ажал ябуулга тухай А. Н. Яковлев тогтожо хэлэхэдээ, ниитын-политическэ али бүхы хүдэлөөнүүдтэй адли тэгшэ мүрысөөндэ хабаадажа, тэрэ общество дотор манлайта түрүү үүргын түлөө тэмсэхэ юм гэжэ тэмдэглээ. Энэ хадаа партийна ажабайдалай шэнэ шэнжэ шанар болоно. Энээнэй тула ехэ юумэ ойлгожо абаха, хүсэлэл оролдолгонуудые гаргаха хэрэгтэй.

Пленум хүдэлмэреэ дүүргээ, гэбэшье хүдэлмэри һаял эхилжэ байна гэжэ ЦК-гай секретарь хөөрөөгөө үргэлжэлүүлбэ. Энэ хүдэлмэри нютагай партийна организацинуудта дамжуулагдаа. Арад зоной урда, хубилган шэнэдхэлгын урда, оронойнгоо хуби заяанай урда бидэ харюусалгатай шалгалта гарахабди гэжэ А. Н. Яковлев хөөрөөгөө үргэлжэлүүлбэ.

Удаань эндэ ерэгшэд журналистнуудай асуудалнуудта дэлгэрэнгыгээр харюусаба.

(ТАСС).

КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА ШАЛГАЛТЫН КОМИССИИН ЗАСЕДАНИ

КПСС-эй Центральна шалгалтын комиссиин заседани февралиин 7-до боложо, 1989 ондо комиссиин хэһэн хүдэлмэриин дүнгүүдые, энэ жэлдэ бэелүүлэгдэхэ зорилгонуудые зүбшэн хэлсэһэн байгаа.

КПСС-эй Центральна шалгалтын комиссиин түрүүлэгшын орлогшо А. А. Низовцева заседаниие нээхэдээ, партиин XXVIII съездэдэ КПСС-эй ЦК-гай платформын проектые хаража үзэһэн КПСС-эй ЦК-гай февралиин (1990 он) Пленум парти болон ороной ажабайдалда шухала политическэ үйлэ хэрэг болобо гэжэ тэмдэглээ.

Шалгалтын хүдэлмэридэ хубилган шэнэдхэлгын хэрэгүүдые эдэбхижүүлхэ, гүнзэгырүүлхэ, парти дотор жаяг журамые, ёһо гуримые бэхижүүлхэ, шалгалтын хүдэлмэридэ олондо мэдээсэлгые үргэдхэхэ тухай комиссиин 1988 оной ноябриин 28-най шиидхэбэриие бэелүүлхэ талаар ехэ хүдэлмэри ябуулагдаһан байгаа гэжэ КПСС-эй Центральна шалгалтын комиссиин 1989 оной хүдэлмэри тухай мэдээсэл соо тэмдэглэгдэнэ. Центральна шалгалтын комиссиин хүдэлмэриин түсэб дүүргэгдэе гэжэ заагдаба. Түбэй партийна газетэнүүд болон журналнуудай зарим редакцинуудта ажалшадай бэшэгүүдтэй ямар хүдэлмэриин ябуулагдадаг байһан тухай, КПСС-эй ЦК-гай Юрэнхы таһагай хүнүүдтэ тайлбарилалта үгэлгын-угтажа абалгын хүдэлмэри тухай, КПСС-эй бюджедэй гүйсэдхэл тухай, КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Ниитын эрдэмэй институдай, КПСС-эй ЦК-гай «Плакат» хэблэлэй ажал ябуулга тухай хүдэлмэринүүд КПСС-эй Центральна шалгалтын комиссиин болон комиссиин бюрогой заседанинууд дээрэ зүбшэн хэлсэгдэһэн, шалгагдаһан байгаа. Шалгалтын хүдэлмэриие нарижуулан һайжаруулха, тэрэнэй олондо мэдээсэлгые үргэдхэхэ талаар нютагай партийна организацинуудай шалгалтын ба хиналта-шалгалтын комиссинуудта методическа туһаламжа үзүүлхэ гээшэ комиссиин ажал ябуулгын шухалын шухала шэглэл болоһон байгаа.

КПСС-эй Центральна шалгалтын комиссиин 1990 оной (КПСС-эй XXVIII съезд болотор) хүдэлмэриин түсэб заседани дээрэ баталагдаа. КПСС-эй ЦК-гай февралиин (1990 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдэй үндэһөөр партиие шэнэдхэхэ талаар хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлгэдэ комиссиин гэшүүдые эдэбхитэйгээр хабаадуулха, КПСС-эй XXVIII съездэдэ бэлдэхэ, партийна съездэдэ Центральна шалгалтын комиссиин тоосоото элидхэл дээрэ хүдэлхэ, парти дотор хиналта-шалгалтын хүдэлмэриин хараа бодолые, зохихо документнүүдые бэлдэлгэдэ хабаадаха, КПСС-эй шэнэ Уставай проектдэ дурадхалнуудые оруулха гээшэ хүдэлмэриин гол шэглэлнүүд мүн.

Заседани дээрэ мүн лэ эмхидхэлэй асуудал хаража үзэгдөө. Түмэр замай транспортын ба транспортна барилгын хүдэлмэришэдэй профсоюзай ЦК-гай түрүүлэгшэ И. А. Шинкевич КПСС-эй Центральна шалгалтын комиссиин бюрогой гэшүүнээр һунгагдаба.

ПАРТИЙНО-АЖАХЫН ЭДЭБХИТЭДЭЙ СУГЛААН

Үсэгэлдэр Х. Намсараевай нэрэмжэтэ академическэ буряад драмын театр соо республикын партийно-ажахын эдэбхитэдэй суглаан боложо үнгэрбэ. Эндэ партиин обкомой гэшүүд, гэшүүндэ кандидадууд, шалгалтын комиссиин гэшүүд, агропромышленна комплексын хүдэлмэрилэгшэд, колхозой түрүүлэгшэнэр, совхозуудай болон эдеэ хоолой продуктнуудые болбосоруулан буйлуулдаг промышленностиин предприятинуудай директорнууд, хүдөө ажахын үйлэдбэриин түрүүшүүл, мэргэжэлтэд, партиин горкомууд болон райкомуудай нэгэдэхи секретарьнууд, горрайгүйсэдкомуудай болон РАПО, АПО-нуудай түрүүлэгшэнэр, агропромсоюзай хүтэлбэрилэгшэд, республикын министрнүүдэй болон бусад эмхи зургаануудай харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд хабаадалсаа. Партийно-ажахын эдэбхитэдэй энэ суглаан дээрэ «Республикын агропромышленна комплексын 1989 оной хүдэлмэриин дүнгүүд ба арбан хоёрдохи табан жэлые амжалтатайгаар түгэсхэхэ талаар партийна, совет, ажахын органуудай зорилгонууд» гэһэн асуудал зүбшэн хэлсэгдээ.

Партиин обкомой хоёрдохи секретарь **К. А. Албашеев** энэ асуудалаар дэлгэрэнгы элидхэл хээ.

Элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ Мухар-Шэбэрэй районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ, Социалис Ажалай Герой **А. П. Калашников**, республикын «Агропромсоюзай» түрүүлэгшэ **Н. Н. Найданов**, Сэлэнгын РАПО-гой түрүүлэгшэ **П. М. Болонев**, Захааминай районой Хамниин совхозой ахалагша хонишон **Е. Р. Норбоева**, КПСС-эй Зэдын райкомой нэгэдэхи секретарь **Г. А. Иванов**, Ивалгын РАПО-гой түрүүлэгшэ **П. Б. Банзаров**, Хойто-Байгалай райгүйсэдкомой түрүүлэгшэ **Н. Б. Бужинаев**, Яруунын районой «Коммунизм» колхозой түрүүлэгшэ **Л. Д. Цыбикжапова**, Хориин районой Үдын совхозой директор **Ц. Ж. Ширабдоржиев**, Тарбагатайн районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ **Н. В. Михалев**, Загарайн РАПО-гой түрүүлэгшэ **В. Я. Белых**, Баунтын районой «Амалатский» совхозой партийна организациин секретарь **И. С. Дандеев**, Буряадай хүдөө ажахын институдай парткомой секретарь **Б. Ц. Боржонов**, гэгшэд хабаадалсажа үгэ хэлээ. Эдэбхитэдэй энэ суглаан дээрэ партиин Буряадай обкомой нэгэдэхи секретарь **А. М. Беляков** үгэ хэлээ.

Партийно-ажахын эдэбхитэдэй суглаан дээрэ зүбшэн хэлсэгдэһэн асуудалаар тогтоол баталан абтаа..

КПСС-эй ЦК-гай ПЛЕНУМ ДЭЭРЭ ХЭЛЭҺЭН ҮГЭНҮ

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

хэ үсэд шанга хүсэлэй дуталдалга, нютагуудтахи Советүүдэй засагые бэхижүүлгэдэ, тэдэнэй эрхэ түлөөлэлгэнүүдые хуулита ёһоор үргэдхэлгэдэ, тэдэнэй байгууламжые шэнэдхэлгэдэ эбсэшэгүйгөөр гээгдэжэ ябаһан баримтанууд болоно.

Эдэ хоолой программые шиидхэлгэ тухай хэлэхэдээ, эндэшье хараа байса урагшаа гараһан юумэн үгы гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Олон тоото зүблөөнүүд, семинарнууд, Центральна Комитедэй мартын Пленум этигэл найдал харюулаагүй байха юм. Хорин жэлэй саада тээ табигдаһан, шанаржуулгын ба хадагалалгын материальна баазые бэхижүүлгын зорилгые платформын проект дотор дахинаа табиһаниинь халагламаар. Тэрэнэй шухала байһаниинь эли ааб даа, тиигэбэшье залан сэхэ шэглэлнүүдэй зүб байһанда этигэлгын үгы байгаа сагта, таряашаниие газарһаа холодуулха асуудалай шиидхэгдээгүй сагта столнууд болон тагууд дээрэмнай юумэн, юрэдөө, элбэг болохогүй байна бшуу. Хүдөө ажахыдахи ба аграрна сектортэхи мүнөөнэй байдалай түлөө гансашье нютагуудтахи эхин парторганизацинуудай секретарьнуудһаа асууханһаа гадна, харин энээниие эрхилхэ уялгатай хүнүүдһээ асууха хэрэгтэй болоно гэжэ һанагдана.

Партиин түрүү хараа бодолоо алдажа байһан тухай хэлэһэн хүнүүдтэй үгэ хэлэгшэ зүбшөөһэн байна. Энэмнай тэдэнэй Конституци дотор батадхаһан, партийна документнүүд дотор соносхогдоһон үедэ боложо байна ха юм. Хууляар бэшэгдэһэн бэшэ, харин тэдэнэй мэдэрһэн партиин хүтэлбэрилхы үүргые хүнүүд харахые хүсэнэ гэжэ тэрэ онсолон тэмдэглэбэ. Иимэ гээгдэнги байдалые коммунистнууд болон партийнабэшэ хүнүүд Политбюрогой, нютагуудтахи тодорхой хүнүүдтэй холбодог, тэдэнэй хараа бодолой элдэб ондоо байбашье, Лигачевые, Медведевые, Разумовскиие нэрлэдэг байна бшуу. Съездын урда тээ тэдээндэ даалгагдаһан хүдэлмэриин участогуудай түлөө Политбюрогой гэшүүдэйшье, ЦК-гай секретарьнарайшье тоосоонуудые элдэб нютагуудта үнгэргэхэдэ таарамжатай гэһэн дурадхалые дэмжэнэб.

Партиин бүхы шатануудтахи кадрова политикын бодото байдалай асуудалнууд дээрэ горкомой нэгэдэхи секретарь дэлгэрэнгыгээр тогтобо. Тиихэдээ тэрэниие үндэһөөрнь хубилгаха хэрэгтэй гээд онсолон тэмдэглээ. XIX партийна конференциин зохихо шиидхэбэринүүд, манай һанахада, имагтал оршон байдалай баадхалгын ашаар дүүргэгдэдэг байна гээшэ.

Платформын проект тухай хэлэхэдээ, партиие шэнэлэлгэдэ зорюулагдаһан тэрэнэй амин шухала бүлэгтэ үгэ хэлэгшэ Пленумдэ хабаадагшадай анхарал хандуулаа. Свердловско областной болон городской партийна организацинуудай дэбжүүлһэн дурадхалнууд тухай тэрэ мэдээсэбэ. Тэдэнэй удхань ямар бэ? КПСС-ые шэнэдхэлгын маршрут — тэрэнэй хүтэлбэрилхы үүргын Конституци дотор бэшэгдэһэн партиһаа ажалшадай аша туһануудай түлөө саг үргэлжын тэмсэлээрээ хүтэлбэрилхэ эрхээ батадхаһан парти хүрэтэр; нэгэ партийна хэмжээн соо хүдэлдэг партиһаа политическэ элдэб һанал бодолой эрхэ байдалда хүдэлхөөр бэлэн парти хүрэтэр; һандаран муудаһан демократическа централизмтай партиһаа үсөөнхидэй эрхэнүүдые лаб хангажа шадаха, демократическа гол ёһонуудай үндэһөөр байгуулагдаһан парти хүрэтэр; түбэй органуудай бүхы юумэ тодорхойлдог партиһаа ёһотой үндэһэ һууринь болохо ба үргэн эрхэнүүдтэй эхин организацинуудтай парти хүрэтэр дабан гараха харгы зам мүн болоно.

Эдэ дүримүүдэй платформо болон шэнэ Устав дотор бэшэгдэхэ ёһотой байһаниинь тон шухала удхатай. Парти тухай СССР-эй Хуули абаха гэһэн хуули гаргаха эдэбхи КПСС-эй ЦК үүсхэхэ ёһотой гэжэ тооложоб. Съездын болзорые дүтэлүүлхэ ба тоосоото-һунгалтын кампаниие партийна организацинуудта съездын һүүлээрхи үедэ үнгэргэхэ тухай шиидхэбэри абаха хэрэгтэй гэһэн һанамжые хубаалданаб. Энэмнай партиин съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ тодорхой арга замуудые тодорхойлхо, шэнэдхэгдэһэн хандалгануудай үндэһөөр шэнэ партийна органууд болон кадрнуудые һунгаха арга олгохо байна ха юм.

Делегадуудые һунгаха гуримһаа, партиин гэшүүн бүхэнэй энэ ябуулгануудта хабаадаха арга боломжоһоо шиидхэхы хэмжээгээр съездын амжалта, тэрэнэй шиидхэбэринүүдтэ болон һунгаһан органуудта этигэн найдалга дулдыдаха байха гэһэн хараа бодолые мүн лэ хубаалданаб. Энээнһээ уламжалан, партийна съездын делегадуудые һунгалгын демократическа шэнжэ шанарые бууруулдаг Уставай 44-дэхи параграфай хүсые зогсоохо ба партийна округуудаар сэхэ, нюуса, олоной дундаһаа шэлэлгэтэй һунгалтануудые үнгэргэхэ тухай шиидхэбэри абахыень Пленумдэ областной партийна организаци дурадхана. Үгы һаа, сэхэ һунгалтанууд тухай асуудалые нитэ партийна асуултада табихые дурадханаб. Хэдэ хэдэн партийна организацинууд иимэрхүү мэдүүлгэнүүдые ЦК-да үнинэй оруулаа гэжэ мэдээжэ ха юм. Эрид шанга эрилтын түхэлтэйгөөр табигдаһаншье дурадхалнууд бии байха. Жэшээнь, «Уралмашзаводой» парторганизаци, хэрбээ февралиин Пленумэй эдэ дурадхалнуудые хараадаа абаагүй гээшэ һаань, партийна түлбэринүүдые оруулха ябадалые тогтоохо аргатайбди гэжэ тоолоно.

Эрид эрилтэ табиха ябадалай политикын эгээл һайн хэрэгсэл бэшэ байһаниинь эли ааб даа, тиигэбэшье тохёолдоһон оршон байдалда нютагуудта коммунистнуудай оруулһан дурадхалнуудые хараадаа абахагүй гээшэ политическэ талаараа холые харахагүй ябадал болохо байна гэжэ үгэ хэлэгшэ онсолон тэмдэглээ. Партиин ээлжээтэ съездын урда тээ Россин Федерациин Коммунистнуудай съездые үнгэргэхэ тухай дурадхалые тэрэ үгынгөө түгэсхэлдэ дэмжэһэн байна.

Демократическа социализмда шэлжэн оролгын эрхэ байдалда партиин хүтэлбэри болгохо ёһотой гол шэглэлнүүд, платформын проект соо бии, — гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр **Э. А. Шеварднадзе** хэлэбэ.

Шэлжэн оролгын шата гэһэн ойлгосо хадаа хараалагдаһан зорилго тээшэ тодорхой шата шатаар дабшаха гэжэ ойлгуулна.

Партимнай тус платформоор хубилган шэнэдхэлгын тодорхой шатые түгэсхэжэ, удаадахи шатада орохо байна. Тэрэнь ороной шэнэ Конституци баталан абалгатай холбогдохо байһаниинь сохом. Шиидхэбэринүүдые яаралтайгаар абаһанай хэрэггүй.

Тодорхой болзоршье хараалһанай хэрэггүй. Демократиин үндэһэ һууриин нормонуудые баталхада Конституци мүндэлхэ ёһотой.

Хубилган шэнэдхэлгые дэмжэхэ шиидхэбэринүүдые баталан абаха хэрэгтэй. Хэрбээ түрүү үзэлтэй хүсэнүүдые нэгэдүүлжэ шадаагүй һаа, үглөөдэр эмхи гуримгүй байдал тогтожо болохо. Ехэшье, багашье зонхилогшод иимэ байдалые һамбаашалжа болохо. Манай ороной хүгжэлтые гэдэргэнь тэхэрюулхэнь тэдээндэ юуншье бэшэ.

Ажаллаха хабатай партида засаг бариха онсо эрхэ хэрэгтэй бэшэ. Политическэ ондо ондоо һанамжанууд хэрэгтэй, ниитын-политическэ түрүү үзэлтэй бусад бүхы нэгэдэлнүүдтэй харилсаа холбоо бэелүүлхэ шухала гэжэ тэрэ мэдэрхэ зэргэтэй. Платформо соо иигэжэ зүрхэтэйгөөр хэлэгдэнхэй. Политическэ шэнэ бодото байдалда харюусажа байһанаа парти батадхаха болоно. Өөрыгөө шэнэдхэхээр бэлэн байһан тухай мэдүүлһэндэ орходоо, энэнь хүшэр хүндэ байха. Аха дүү арадуудай холбоо барисаае үлөөхэ гээ һаа, үнэхөөрөө бэеэ даанхай гүрэнүүдэй хэлсээтэ Союз болгон тэрэниие шэнээр байгуулха, республика бүхэнэй национальна бэеэ даанхай байдалай гол ёһые, бодото удхатай болголгодо туһалха хэрэгтэй. Орон дотор боложо байһан ехэ хубилалтануудые харагда абан, тэдэнэй гүрэнэй ба партийна байгуулга бүрилдүүлхэ тухай Россин коммунистнуудай дурадхалнуудые ойлгохо ёһотой. Тиигэжэл бидэ ажаллаха аргатай ба хүсэтэй түбые үлөөжэ шадахабди.

Республиканууд хоорондохи харилсаануудта этигэл найдал түргөөр һэргээжэ шадаа һаа, тэрэниие түргөөр һайжаруулхабди. Һаатангүйгөөр хэмжээнүүдые абаха ёһотой.

Засагай эрхэ уялгануудаар яаралтай хэмжээнүүдые абаха хэрэгтэй. Демократи ба засаггүй байлга гээшэ таарахагүй ойлгомжонууд мүн. Президентын засаг байгуулха бодолые би нэгэн һаналтайгаар дэмжэнэб. Энэ асуудалые шиидхэлгые унжагайруулжа болохогүй.

Хубилган шэнэдхэлгэ манай дотоодын хэрэг байхаяа болиһоор үнинэй гэжэ министр хэлэбэ. Манай орон дотор бэелүүлэгдэжэ байһан хубилган шэнэдхэлгэдэ ондоо гүрэнүүдшье һанаагаа табидаг болонхой. Урдань бидэ бусад гүрэнүүдтэ зүришэдэг байгаабди. Тэдэнэр бидэндэ этигэхэеэ болиһон байгаа. Гансашье манай ороной гадаадын политика бэшэ, мүн өөһэдынгөө эрхэтэдтэ ямараар хандадаг байһаниинь иимэ байдалда хүргөөһэн. Өөһэдынгөө арадта иимэ шангаар хандадаг гүрэнһөө айнгүй байжа болохо аал гэжэ хүнүүд һанадаг байгаа.

Мүнөө дэлхэйн гүрэнүүд бидэндэ ямараар хандана гэжэ мэдээжэ. Хубилган шэнэдхэлгые гадаадын оронуудай дэмжэдэг байһаниинь манай ороной зарим хүнүүдэй дура гутаадаг гэжэ баһа мэдэнэб. Гэбэшье гадаадын политическэ эдэбхи үүсхэлые һуладуулжа болохогүй. Уласхоорондын харилсаа холбоо үргэнөөр бэелүүлжэл, дотоодынгоо эгээл хүшэр хүндэ асуудалнуудые амжалтатайгаар шиидхэжэ болохо.

Нэгэл талаһаа буулта хэнэбди, хүсэ нүлөөгөө алданабди гэжэ хэлсэдэг гээшэ. Теэд хаанашье хэндэшье ямаршье буулта бидэ хээгүйбди. Харин хэрбээ хэһэн байгаа һаа, зүб бодолтойгоор хэһэн байхабди. Хүсэ нүлөөгөө алдаха тухай хэлэхэ болоо һаа, энэмнай олон жэлэй саана алдагдаһан байгаа. Мүнөө тэрэниие бэрхэшээлтэйгээр бусаажа байнхайбди.

Гадаадын политическэ хараа шугам бодото дээрээ бэелүүлдэг албан зургаанай хүтэлбэрилэгшэ һэн тула манай бүхы партнернуудтай бүтэмжэтэй хөөрэлдөө хэһэнэй ашаар гэмгүй һайн хубилалтанууд түйлагдаа гэжэ мэдүүлжэ байнаб. Ороной хүтэлбэрилэгшэд, партиин ЦК-гай Генеральна секретарь айхабтар ехэ хүдэлмэри энэ талаар хээ гээшэ ааб даа. Европын политическэ байгуулгын һандарһанда хубилган шэнэдхэлгые зэмэлһэнэй хэрэггүй. Хүсэ хэрэглэлгэтэй саашадаа эбсэхэ дурагүй арадуудай дура зориг тэрэниие һандаргаа. 1985 ондо бэшэ, харин дүшөөд онуудай һүүлээр арад зониие даралгада ба хүсэ хэрэглэлгэдэ үндэһэлһэн социализмда этигэл найдал буруу һүрэжэ эхилһэн байгаа. Эдэ оронуудта иимэ үйлэ хэрэгүүд болохо гэжэ бидэ мэдэжэ байгаабди. Тиимэһээл тэдэнэртэй бэелүүлэгдэдэг холбоо барисаанай шанар шэнжые эрид хубилгаһан, тэдэнэй дотоодын хэрэгүүдтэ хамааралгаһаа арсаһан, шиидхэбэринүүдые баадхахаяа болиһон байнабди. Хүнүүдые хубилгаһанда оробол, политикаяа хубилгаһан бэлэн ааб даа. Тиин энэмнай эдэ оронуудай олохон хүтэлбэрилэгшэдтэ хабаатай.

Шэнэ эрхэ байдалда Зүүн Европын оронууд бидэнэртэй хүршэ ёһоной харилсаануудые хүгжөөһэн, Варшавска Договорой гэшүүд ба экономическа харилсаа холбооной талаар манай партнернууд байһан зандаа. Гэбэшье олониитын хүдэлөөнэй ехээр үргэдэжэ, тогтонижонги байдалай эбдэгдэжэ байхада үйлэ хэрэгүүд саашадаа гэмгүй һайнаар хүгжэхэ гэжэ эртээнһээ таахань хүшэр. Европын оронуудта нэгэдэн хамтарха бодолнуудай хажуугаар үһөөгөө абаха һанаашалгануудшье хэлэгдэнэ. Германиин асуудалай шэнэ эрхэ байдалда табигдахада, хилэнүүдые шэнээр хаража үзэхэ тушаа аюултай найдал бии болоо.

Мүнөөнэй хүшэр хүндэ байдалые амгаланаар дабажа шадаа һаа, Европын бүхы арадуудта тааруу хамтын байшан Европо барижа шадаха.

Орон доторхи үйлэ хэрэгүүдые ниитэ Европын ба дэлхэйн хэрэгүүдтэй холбоотойгоор хаража үзэхэ шалтагаанууд манда олон гэжэ үгэ хэлэгшэ онсолон зааба. Имагтал иимэ хараа бодолтойгоор Литвагай Компартиин XX съездын шиидхэбэриие хаража үзэхые дурадханаб. Манай литовско ханинар өөһэдыгөө яажашьеб КПСС-тэ зүрюулэн табиха хүсэлтэй гэжэ би этигэнэгүйб. Национальна ажабайдалай бодото, нүлөөтэй хүсэн болохо партиие сахин үлөөхэ хүсэлынь ойлгосотой. Ямар нэгэн хорилто хэхэ ябадалые эрид буруушаанаб. Гэхэ зуура үшөө дахин бүхы юумые һайса бодожо үзыт гэжэ литовско нүхэдтэ хэлэхэ гээ һэм. Европодо ойлгогдосогүй үйлэ хэрэгүүдэй боложо байхада таанадта айхабтар хүшэр хүндэ байха. Дэлхэйн ба Европодохи ушар байдалтай холбонгүйгөөр энэ асуудалые, мүн бусад бүхы асуудалнуудые хаража болохогүй.

Дэлхэй дээрэхи бодото аюул үшөөл ехэ гээшэ. Тиимэһээ орон доторoo тогтонижонги байдал сахиха, эб нэгэтэй байха гээшэ айхабтар шухала. Республикануудта, областьнуудта, хото городуудта, предприятинуудта тогтонижонги байдалтай байбал, орон соомнай, тогтонижонги байдал хангагдаха, эсэсэй эсэстэ манай түби дэлхэй дээрэ амгалан тайбан байдал лаб хангагдаха байна бшуу.

Польшодо байдаг манай элшэн сайд нүхэр Бровиковой үнэн сэдьхэлһээ хэлэһэн үгые ехэ һонирхожо, анхаралтайгаар шагнаа һэм, — гэжэ КПСС-эй Центральна шалгалтын комиссиин гэшүүн, «Советская культура» газетын ахамад редактор **А. А. Беляев** трибунада гарахадаа хэлэбэ. Демократи үргэдхэхын тула журам, хуулинуудые наринаар сахиха, хуули хамгаалха зургаанууд эсэшэ сусашагүйгөөр ажаллаха ёһотой гэһэн бодолыень хубаалданаб гэжэ тэрэ хэлэбэ. Эдэ бүгэдэ тон зүб. Теэд нэгэ газарта шухала бэшэ асуудалда анхаралаа хандуулаа гээшэ ха.

70 жэл соо баруунай буржуазна идхагшад Октябриие, социализмые, совет хүнүүдые үзэн ядадаг байхаар оронуудайнгаа арад зониие хүмүүжүүлһэн байна. Олон жэлнүүдтэ Советскэ Союз харата, ээрхэг түримхэй ябуулгануудай, хэрээгы шанга гүрэн гэжэ тоологдодог байгаа. Зүгөөр имагтал хубилган шэнэдхэлгын шэнэ бодомжо, арадай дипломатиин гол ёһонууд, оройдоол табан жэл соо нюуса далдагүй холбоо барисаатай байлга баруунай оронуудай олониитын эдэ бүхы ойлгомжонуудые эбдэхэ арга олгоһон байна.

Термоядерна дайнда бэлдэхэ аймшагтай ябадалые зайсуулжа, буу зэбсэгүүдые үрдилдэн бүтээлгые зогсоожо шадагдаа. Энэмнай хубилган шэнэдхэлгын ба манай гадаадын политикын ехэ түйлалта болоно. Али али талада ашатай туһатай худалдаа наймаа хүгжөөхын, хамтын предприятинуудые байгуулхын, манай арадай һуудал байдалые һайжаруулхын тулада нээгдэһэн тааруу зохид арга боломжонуудые бидэ үшөө муугаар хэрэглэнэбди. Энээнэй түлөө үнинэй хүдэлмэрилэгшэдһээ, зохихо министрнүүдһээ, Министрнүүдэй Совидһээ асууха хэрэгтэй. Дэлхэйн гүрэнүүдтэй һайн харилсаануудые саашадаашье хүгжөөхэ хэрэгтэй гэжэ тэмдэглээд, үзэл сурталай талаар бүхы юумые һэжэглэхэ, хуушанай заабаринуудые баримталха, ябадалые буруушааха, ондоо үзэл бодолдо эбсэшэгүйгөөр хандаха тухай платформын проект соохи зүйлые үгэ хэлэгшэ дэмжэбэ.

КПСС-тэ арад зон этигэхээ болёо, манай парти хүшэр хүндэ байдалда ороо гэһэн һанаа зобоһон үгэнүүд энэ ендэр дээрэһээ зэдэлээ гэжэ тэрэ саашань хэлэбэ. Үнэхөөрөөшье, общество доторхи байдал ехэ муудаа. Коммунизм буруу һүрөө гэжэ Советүүдтэ харша мэдээжэ советолог Бжезинский дэмы хашхарна бэшэ. Харин партимнай арад зоной этигэл найдалые алдаагүй. СССР-эй Верховно Советтэ үнгэргэгдэһэн һунгалтанууд энээн тухай хэлэнэ бэшэ аал? Депутадуудай 80 гаран процентнь — коммунистнууд. Республиканска ба нютагай Советүүдтэ болохоёо байгаа һунгалтада коммунистнуудай дундаһаа дэбжүүлэгдэһэн кандидадуудай 80 гаран процент болоно. Имагтал партиин гэшүүдэй дундаһаа арад зон эрхим хүнүүдые бэдэрнэ гэжэ энэнь гэршэлнэ бэшэ аал?

Партиин нэрые юун гутаанаб? Юун тэрээндэ хүшэр хүндэ сохилто хэнэб? Черниговтэ «Волгоороо» дүүрэн колбаса ба спиртын зүйлнүүдтэй хайрсагуудые ашаһан, үгышье һаа, хүдэлмэришэдэй орондо Япон руу аяншалжа ошоод, тэндэһээ хуушан хоёр «Тойото» асарһан зарим партийна ба совет ноёдой хомхой ябадал партиин нэрые гутаана. Харин зариман хаанашье ошонгүйгөөр, гэртээ һуугаад, хүшэ хүрэмөөр сэнгээр «Мерседесүүдые» худалдажа абана.

Харин «Правдада» уржадэр толилогдоһон «Алиевщина» гэжэ статья бүхы хүнүүдэй сэдьхэл хүдэлгэһэн байха. Иимэ хүнүүд лэ партида этигэл найдалые буруу һүргэнэ бшуу. Ехэрхүү зантай, нүхэдтөө бүдүүлигээр хандадаг, албан тушаалаа хубиингаа хомхой зорилгоор хэрэглэдэг партиин хүтэлбэрилэгшэд КПСС-эй гэшүүн байжа шадахагүй гэжэ Пленум тоолоно гэжэ бэшэхэ дурадхал газетын редактор оруулаа. Ямаршье тушаал эзэлдэг байгаашье һаань, партийна билеедүүдтэй бузар муухай хүнүүдтэ парти хайра гамгүй байха гэһэн Ленинэй үгэнүүдые арад зондоо ойлгосотой тодоор хэлэхэ зэргэтэйбди гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Тиин энэ асуудалаар хэблэл тон шухала үүргэ дүүргэхэ уялгатай. Үнэн сэхээр олондо мэдээсэжэ, иимэ хүнүүдэй хомхой хобдог ябадалые зайсуулха ёһотой.

Социализмын ленинскэ хараа бодолдо бидэ бусажа байнабди. Мүнөө үедэ гадаадын хэблэлдэ бэшэ, харин манай ороной хэблэлдэ имагтал, Ленин айхабтар ехээр шүүмжэлэгдэнэ. Ленин хэрээгы хатуу засаг баригша байгаа, алалга хюдалга үүдхээ, концлагерьнуудые байгуулаа гэһэншүүгээр зарим материалнууд соо харуулагдана.

Солженицынэй, Гроссманой номууд соохи бодолнууд иимэрхүү хараа бодолнуудай баталагдахадань туһална, харин манай публицистнүүд, түүхэшэд, литераторнууд дуугаржа шадахаяа болёод байнхай. Һүүлэй үедэ «Родина» ба «Правда» соо Октябрь ба Ленин тушаа Солженицынэй хараа бодолнууд түрүүшынхиеэ шүүмжэлхы ёһоор шэнжэлэгдээ, В. Солоухинай «Лениниие уншажа байхадаа» гэһэн найруулга шэнжэлэгдэһэн байгаа. Сталинай хуушарһан заабаринуудһаа сүлөөрэн, Лениниие ба ленинизмые шадамараар хамгаалхые, хубилган шэнэдхэлгын шэнэ шатые үзэл сурталай талаар хангахые үгэ хэлэгшэ уряалаа.

РСФСР-эй бэеэ даанхай Коммунис парти дары түргөөр байгуулха тухай дурадхалнууд һайса бодожо үзэгдөөгүй гэжэ һананаб гээд үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ; Росси бэеэ даанхай байдалтай боложо, гүрэнэй ба хүтэлбэриин өөрын ондоо институдуудтай байха ёһотой. Энэнь арсалтагүй. Теэд манай олон үндэһэ яһатанай гүрэнэй түшэг тулгууринь болохо Россин республикын коммунистнуудгүйгүйгөөр КПСС байха гэжэ һанаандаа оруулхань хэсүү.

Платформын проект тушаа һанамжаяа хэлэхэдээ, тус документ соо байһан зарим шэнэ ойлгомжонуудта КПСС-эй ЦК-гай гэшүүндэ кандидат, СССР-эй Министрнүүдэй Совидэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо **В. В. Никитин** анхаралаа хандуулаа. Жэшээнь, энэрхы сэдьхэлтэй демократическа социализм — манай нангин үг зорилго гэжэ хэлэгдэнэ. Энэнь юу гээшэб? Угайдхадаа социалис бэшэ шэглэлтэй мүнөөнэй ямаршье обществодо иимэ тодорхойлолго хэрэглэжэ болохоор байна. Партиин ажал ябуулгын дээдын зорилго социализмын элдэб тодорхойлолгонуудтай танил мүнөө үеын хүнүүдтэ бүри эли тодо байха ёһотой. Теэд коммунис нангин зорилгонууд гээшэмнай яаха болоноб? Эдэмнай мүр сараагүйгөөр үгы болохо ёһогүй гэжэ һанагдана.

Саашань «үмсын ажалай», «бүлэгэй», «хубиин ба пайн зөөри», «Өөрыгөө хүтэлбэрилдэг общинанууд», «Өөрыгөө хүтэлбэрилдэг бүлгэмүүд», «Түгэс ажал ябуулгатай автономи», «Өөрын дотоодын эмхидэлтэй ба журамтай можо» гэһэн шэнэ ойлгомжонууд оруулагдаа. Үгэ хэлэгшын һанамжын ёһоор, партийна документ соо тэдэнэй заримыень оруулһанай хэрэггүй.

Платформын зарим бодолнууд таарахагүй байна гэжэ тэрэ һанамжална. Жэшээнь, «Интернационализмда» үнэн сэхэ коммунистнуудта ороной бүхы арадуудай аша туһа адли хүндэтэй» гэжэ хэлэгдэнэ. «Үнэн сэхэ бэшэ коммунистнууд» бии гэһэн шэнги болоно. Үгышье һаа, «захиргаанай бэшэ, харин партиин гэшүүд болохо тэрэнэй хүтэлбэрилэгшэдэй хүдэлмэриие коммунистнууд шалгаха аргатай» гэжэ хэлэгдэнэ. Хүтэлбэрилэгшэ заабол партиин гэшүүн байха зэргэтэй, бэшээр һаа, тэрэниие шалгаһанай хэрэггүй гэжэ энээниие ойлгохоор. Партида демократи үргэдхэлгын эрхэ байдалда Центральна Комитедэй Пленум дээрэ Россин бюрое һунгаха гээшэ ойлгогдоногүй. ЦК-гай бүридэлдэ Россиһаа хэды түлөөлэгшэд байхаб гэжэ хизаарлагданагүй, тиимэһээ ЦК-гай гэшүүд лэ эдэ һунгалтануудаар һонирхохо болоно. Россин коммунистнууд энэ асуудалые өөһэдөө шиидхэхэ эрхэтэй бэшэ юм гү? Тэдэнэрэй иимэ хандасатай зүбшэхэгүй байһаниинь ойлгосотой.

Литвагай коммунистнуудтай уулзаһан бодолнуудаараа үгэ хэлэгшэ хубаалдаба. Хэмһээ хэтэрмэ хараа бодол тэндэхид баримтална, гүрэнэй бүридэлһөө гаража, амяраа болохые хүсэнэ гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Литвае СССР-эй бүридэлһөө гаргалгада шэглүүлэгдэһэн идхалгын кампани үргэнөөр ябуулагдана. Совет Литвагай түйлалтанууд дэмжэгдэнэгүй, Литвагай буржуазна гүрэн һайшаагдана. Союзай бүридэлһөө гараһан ушарта республикын социально-экономическа хүгжэлтэдэ үзэгдэхэ хубилалтануудтай холбоотой али болохо хойшолонгууд тухай мэдээнүүдые үргэн ниитэ хүн зондо хүргэхэгүйн тула бүхы юумэн хэгдэнэ.

Хубилган шэнэдхэлгын ябаса арад зоной һаваанда хүрэнэгүй. Үнэн сэхэ, һайнаар ажаллажа шадаха хүнүүд али болохо бэрхэшээлнүүдһээ зайсахаяа хүсэнэ. Эдэ бүгэдэнь түбэй эмхи зургаануудай хашаха баалаха ябадалтай холбогдоно. Бодото хэмжээнүүд болон хэрэг ябуулгануудһаа, тэрэ тоодо ямар платформын зохёогдоһонһоо Литвагай коммунистнуудай ехэхэн хубиин КПСС-эй платформодо бусаха байһаниинь дулдыдаха.

Агропромышленна комплексые хүгжөөхэ асуудалнуудаар партиин политикын зарим таланууд платформын проект соо бии гэжэ үгэ хэлэгшэ үргэлжэлүүлбэ. Ажахы эрхилэлгын бүхы түхэл янзануудые хүгжөөхэ, хүдөө нютагуудай социальна асуудалнуудые шиидхэхэ, экономикын аграрна сектор булюу түргэнөөр хүгжөөхэ, продукци болбосоруулгын ба хадагалалгын материально-техническэ үндэһэ һууриие бэхижүүлхэ зорилгонууд батадхагдана. Эдэ бүгэдэ тон шухала, түрүүшынхиеэ дабтагдана бэшэ, Эдеэ хоолой зүйлнүүдээр дуталдажа байгаад, ямаршье платформодо тэнсүүри сахиха гээшэ хүшэр. Соносхоһон политикаяа бэелүүлхэ арга боломжо бэдэржэ олохо хэрэгтэй. Хүнүүд заримдаа ехэ ехэ шиидхэбэринүүдтэ үнэншэхэеэ болёо, юуб гэбэл, тэдэнь ходо дүүргэгдэнэгүй. Энэ бодолые батадхаһан жэшээнүүд харуулагдаа.

Үшөө нэгэ темэ дайрагдаһан байна. Эдеэ хоолой ба худалдан абалгын талаар СССР-эй Министрнүүдэй Совидэй гүрэнэй комиссиие байгуулһанай һүүлээр хахад жэлэй үнгэрөөд байхада, тэрэнэй хүдэлмэри тушаа элдэб шатын кабинедүүдһээ яаралтай олон сэгнэлтэнүүд үгтэнэ. Комиссиие болюулхань үшөө эртэ гэжэ тэрэнэй түрүүлэгшэ хэлэбэ. Энэмнай хадаа совет хугасаада ороной хүдөө ажахые хүтэлбэрилгын хоридохи түхэл янзань болоно. Тэрэ өөрынгөө булюу һайн талануудые, дутуу дунданууды харуулха аргагүй байгаа. Тэрээндэ юу нэмэхэб, юу болюулхаб гэжэ ойлгохын тула саг хэрэгтэй.

Арад зон ашаг үрэтэйгөөр хүдэлхэ һанаатай, хүдэлжэ шадаха гэжэ үгынгөө түгэсхэлдэ тэмдэглэһэн байгаа. Тэрэ өөртөө ажабайдалай үндэр хэмжээ хангаха аргатай. Хүнүүд дэлгүүрэй олохон бэрхэшээлнүүдые дабажа гарахаар бэлэн. Тэрэниие гуримшуулха хэмжээнүүдые түргөөр бэелүүлбэл, дээрэ. Теэд тэдэнэр хүнэй нэрэ хүндые доройтуулһан ээлжээнүүдтэ саг үргэлжэ байха, паспорт гү, али визиткэ абаад магазинуудаар ябаха, дурагүй, ажабайдалда гурим журам батадхаха эмхигүй һэдэлгэнүүдые буруушаана.

XXVIII съездэдэ зорюулагдаһан платформые айхабтар шахардуу болоһон ниитэ-политическэ оршон байдалда зүбшэн хэлсэхэ баатай болонобди. Үнэхөөрөөшье, манай Эсэгэ ороной хуби заяанай эрьелтын нэгэ шатада гараад байнабди гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, Украинын Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь **В. А. Ивашко** тэмдэглэхэ зуураа, Ленинэй амиды байхада, бүхы юумэнэй хараһаар байтар хубилдаг саг байһан юм гэжэ һануулба. Политическэ байдалай, хүсэнүүдэй тааралдалай ходо хубилдаг байһан хадань, партийна съезднүүд жэл бүхэндэ зарлагдадаг, тэдэнэй хоорондо үшөө партийна конференцинүүд суглардаг байгаа ха юм. Тиимэһээ мүнөөнэйшье эрхэ байдалда Ленинэй тэрэ үеын дүй дүршэлдэ хандажа, партиин гансашье дээдын бэшэ, мүн бусадшье зургаануудай хүдэлмэриие эдэбхижүүлхэ хэрэгтэй байна гээд үгэ хэлэгшэ тоолоно.

КПСС үлэхэ гү, али үгы гү, манай олонациональна Эсэгэ орониие хайшан гэжэ зандань үлөөхэб, ажабайдалай бүхы һалбаринуудта һайн тээшэнь хубилалтануудые хайшан гэжэ эсэслэн түйлахаб, общество доторхи байдалые ямар аргаар нэгэ жэгдэ болгохоб? Эдэл асуудалнуудта харюунуудые хүнүүд партиһаа мүнөөдэр хүлеэнэ. Партийна съезд үнгэргэлгын болзорые дүтэлүүлхэ гэһэн коммунистнуудай эрилтэнүүдэй гол шалтагаан энэ болоно гээшэ. Хэрбээ эдэ асуудалнуудта харюунуудые олоогүй һаамнай, мүнөө дурадхагдаад байһан платформые бэелүүлхэ саг олдохогүй, бэелүүлхэ зоншье байхагүй гээд сэхыень хэлэхэ хэрэгтэй.

Мүнөө зүбшэн хэлсэгдэжэ байһан ЦК-гай платформын проект соо харуулагдаһан хараа шэглэлнүүдые болон зорилгонуудые бэелүүлхэдэ, горитой саг хэрэгтэй. Харин орон соохи болон общество доторхи байдал айхабтар орёо болонхой. Үсөөн бэшэ асуудалнуудые хойшолуулангүй, мүнөөдэр шиидхэхэ шухала. Орон соохи байдалые, нэн түрүүн экономикодохи байдалые нэгэ жэгдэ болгохо талаар политическэ заабаринуудаар ЦК-гай платформын проектые баяжуулха шухала гээд үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ.

Энэ һалбарида тогтоһон байдалые муудажа байна гэжэ сэгнээд, орон соомнай экономическа засаг үгы болонхой гээд мэдүүлбэ. Экономикые хүтэлбэрилгын хуушан онол аргануудһаа арсаабди, дэлгүүр үшөө хүдэлнэгүй, эдэ бүгэдэһөө уламжалан, шухала хэрэгтэй нөөсэнүүдээр үйлэдбэри хангагдангүй үлөө, харин «һүүдэрэй экономико» дүүрэн хэмжээгээр олзотожо байна. Бултанда мэдээжэ болоһон «Ант» гэжэ кооператив таба миллион кубометр модо хилын саана худалдаха гэжэ мүнөө үедэ түсэблөөд байна. Харин тиихэдэнь Донецкын шахтёрнууд бүхэлхэ модоной үгы байһанһаа боложо, хүдэлнэгүй гү, али аюулгүйн гуримуудые хазагайруулан хүдэлхэ баатай болоно. Эдэ болон бусад жэшээнүүдые дурдаад, манай орондо шухала хэрэгтэй иимэ зүйлнүүдые хилын саана худалдаха ябадалтай тэмсэлдэ засаг хэрэглэхэ хэрэгтэй гээд Украинын Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь эрид шуудаар мэдүүлбэ. Өөртөө хэрэгтэй юумые дэлхэйн ямаршье гүрэн газаа тээшэнь гаргадаггүй гээд тэрэ тэмдэглээ.

Финансануудай тааралдал тухай саашадаа хэлэхэдээ, үнгэрһэн жэл соо 18 миллиард түхэригэй саарһан мүнгэн болон үнэтэй саарһанууд манай орон соо гаргагдаа гээд тэрэ бултанай анхарал хандуулба. Энэ 1988 онойхидо орходоо 7 миллиардаар ехэ болоно. Энээниие гаргалга тиимэшье аймшагтай бэшэ, зүгөөр эдээниие хэрэглэн, худалдажа абаха эд бараан байха зэргэтэй. Теэд иимэ ехэ эд бараан үгы. Эдэ бүхы мүнгэн хайшаа орсо гээшэб? Сэлин хүлһэ дээшэлүүлгэдэ үгтөө гү? Зүб, зарим хубинь үгтөө. Тиигэбэ ябабашье, эдэ бүгэдэ гол түлэб юундэ хэрэгтэй болооб гэхэдэ, манай банкын байгууламжа өөрынгөө хинаха уялгануудые дүүргэнэгүй ха юм. Саарһан дээрэ юрэл бэшээд үгэхэдэ, мүнгэн болошохо ябадалые «һүүдэрэй экономикын» шадабаритайшуул, мүн бусадшье «шуран» хүнүүд үргэнөөр хэрэглэнэ, ехэ мүнгэ хармаандаа хэнэ. Энээнэйнгээ гэршэ болгон, нэгэ иимэ ушар тухай үгэ хэлэгшэ хөөрэбэ. Нэгэ психотерапевт Мариуполь хото ошохо гэжэ түхеэрбэ. Булта зон тэрээндэ орохо дуратай байгаа. Тиимэһээ Мариуполиин хэдэн предприятинууд психотерапевтдэ гэжэ кооперативтань 545.570 түхэриг оруулһан байгаа. Эдэ юундэ тиигээб гэхэдэ, энэ миниин бэшэ, салин хүлһэнэй жасаһаа бэшэ, тиимэ хадань хайрлаһанай хэрэггүй гээд тоолоо бшуу. Хэды шэнээн ехэ мүнгэн иимэ аргаар һалаа гээшэб? Мүн зонһоо техникэ худалдаха гэжэ үгтэһэн урьһаламжа боложо, хэды шэнээн мүнгэн бусаагдангүй һалааб? Харин энэ техникэнь контрбанднашье, мүн хуулиташье аргаар хилэ дээгүүр гаргагдадаг. Эдэ бүхы муу ябадалнуудые мүнөөдэр сараха хэрэгтэй гэһэн тобшолол Украинын Компартиин хүтэлбэрилэгшэ хэбэ.

СССР-эй Арадай депутадуудай съезд дээрэ манай ороной экономикые элүүржүүлгын ори ганса, тон зүб программа нүхэр Рыжков табяа гэжэ үгэ хэлэгшэ тоолоно. Тэрэ ехэ бодомжотойгоор табигданхай. Зүгөөр тэрэниие дүүргэхэ хэрэгтэй ха юм. Теэд юундэ удаарнабибди, үргэн хэрэглэмжын бэшэ зарим эд бараанай дэлгүүрээр худалдалгада гарахадань, юундэ тааралдуулгын дэлгүүртэ ороногүйбибди? Жэшээлхэдэ, нэгэ хирэ болоод лэ алтанай үнэ сэн ехэ болгожо, энэ алта суглуулһан зоной зөөриие улам арьбадханабди. Харин алтанай болон бусад иимэ зүйлнүүдэй сэнгые сүлөө дэлгүүрэй сэнтэй тааралдуулан, нэгэ актаар тогтонижоруулха хэрэгтэй байгаа. Хори, дүшэ дахиншье үнэтэй болог, зүгөөр, нэгэдэхеэр, энэ мүнгыень гүрэн абаха, харин, хоёрдохёор, алта мүнгэ суглуулха хэрэг ямаршье удхагүй болохо һэн. Юундэб гэхэдэ, магазин соо хэбтэжэ байһан юумые хүнһөө хэншье худалдажа абахагүй.

Иимэ хэмжээ саг дары абаха хэрэгтэй гэжэ үгэ хэлэгшэ онсолбо. Үргэн хэрэглэмжын эд бараанда хабаагүй бусадшье зүйлнүүдтэ энэ хабаатай. Тааралдуулагдаһан дэлгүүрэй экономико тээшэ хэгдэһэн алхам энэл болоно.

Эдеэ хоолой Программа бэелүүлгэдэ һаад ушаруулһан шиидхэбэринүүдые абажа яашье болохогүй гээд үгэ хэлэгшэ мэдүүлбэ. Газар ажалай продуктнуудые үйлэдбэрилхэ талаар гүрэнэй захилаар хараалагдаһан бүхы түсэбүүдые байгша ондо Украина дүүргээ. Тиигэн гэһээнь, гахай үсхэбэрилдэг комплекснуудта болон птицепромдо нэгэ миллион хоёр зуу мянган тонно тэжээл 1990 ондо дутуугаар үгэжэ байна. Иихэдэ нүхэр Никитин болон тэрэнэй толгойлдог комисси Украинаһаа зуун хоёри мянган тонноор бага мяха абаха байна. Эндэ эльбэ жадхын хүсөөр юушье хэжэ шадахагүйш: гахайнуудшье, тахяануудшье югаараар эдеэлдэггүй ха юм.

Шэнэ Устав соо болон, платформо соо тон зүб тааралдал олдохо зэргэтэй гээд Украинын Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь хэлэбэ. Нэгэдэхеэр, Устав хадаа дан ехэ, бүхы юумые тон тодорхойгоор харуулһан байха ёһогүй. Тэрэ хадаа партиие байгуулгын ёһо гуримуудые харуулһан байха зэргэтэй. Бусад бүхы юумэниинь партида демократизацилга үргэдхэлгэдэ хабаатай ха юм. Союзна республикануудай Коммунис партинууд тухай заабари тусхай бүлэг болгогдон, Устав соо оруулагдаха ёһотой. Эдэ Компартинууд адли нэгэн Программын болон Уставай хараа шэглэлнүүдые баримталан, интернационализмын ленинскэ ёһо гуримда үндэһэлэн, өөрынгөө ажал ябуулгын асуудалнуудые, тэрэ тоодо нютагай эрхэ байдалда харюусаһан политическэ хараа шугамые зохёолгые асуудалнуудые бэеэ даагаад шиидхэдэг байха ёһотой.

Тус Пленум дээрэ зүбшэн хэлсэлгын үедэ оруулагдаһан дурадхалнуудаар нэмээгдэһэн, заһагдаһан платформын проектые парти дотор зүбшэн хэлсэлгэдэ хойшолуулангүй табиха, эгээл гол юумэниинь гэхэдэ, гараад байһан асуудалнуудые саг дары шиидхэжэ эхилхэ хэрэгтэй. Арад зомнай бидэнэрһээ энээниие хүлеэнэ.

Хододоо үнэн сэхэ байял гээд КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, Эрхүүгэй областиин Коршуновско горно-шанаржуулгын комбинадай экскаваторай машинист **А .П. Мясников** уряалба. Социалис оронуудта боложо байһан үйлэ хэрэгүүдые хараадаа абажа, манай партиин, социалис байгууламжын бүхыдөө саашанхи хуби заяан тухай, асуудал сэхэ сэбэрээр табиха эрилтэ гаргаһан шэнэдхэн хубилгалгын шатада бидэнэр хүрэбэбди.

Обществые шэнэдхэлгын үйлэ хэрэгүүд хүшэр хүндэ байна, һандаргахы ябуулгануудай экономикодо улам ургажа байлгаар үдэшүүлэгдэнэ. Социальна буһалгаанай хүсэ шадал сугларжа, уридшалан хэлэхын аргагүй хойшолонгуудтай байжа болохо байна. Нацинууд хоорондын зүришэлдөөнүүдэй үргэдэлгөөр байдал улам шахардуу болгогдоно. Тиигэжэ ямаршьеб ойлгохоор бэшэ эрхэ байдал тогтонхой: нэгэ талаһаань абахада, хуули ёһото гүрэн тухай үзэл бодолые тойруулаад, пропагандис ехэ ябуулганууд хэгдэнэ, нүгөө талаһаань абахада, гүрэнэй болон эрхэтэнэй юрын лэ аша туһые гүрэнэй зургаануудай хамгаалжа шадахагүй, хуулиин талаар юушье хангахагүй байһаниинь тодорон харагдана.

Парти доторхи байдал ехэ орёо болон зүришэлдөөтэй байна гээд хүдэлмэришэн сэгнэбэ. Партийна олон организацинууд үйлэдбэриин болон оюун ухаан бодолой хүмүүжүүлгын тон шухала участогуудта шэнэдхэн хубилгалгын үйлэ хэрэгүүдые толгойлжо шадахагүй байба, общество дотор боложо байһан демократис үйлэ хэрэгүүдһээ гээгдэжэ эхилбэ. Нютагай партийна зургаануудые шүүмжэлэлгые зүб гэжэ мэдэрхэ зуураа, орон соохи болон парти доторхи байдалые нэгэ жэгдэ болгохо талаар бодото хэмжээнүүдые абахадаа аалидана, боложо байһан үйлэ хэрэгүүдтэ сэгнэлтэ үгэхэдөө, Центральна Комитет болон тэрэнэй Политбюро, мүн аппарат нозог нобшо байна гээд тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Партиин урда арадай табиһан эрилтэнүүд юрэнхы дээрээ зүб гэжэ һанагдана. Олондо мэдээсэлнүүдые дэлгэрүүлэн тараадаг хэрэгсэлнүүдэй туһаламжаар парти дотор өөрыгөө шүүмжэлэлгэ хэтэрмэ үлүү боложо, эмхидхэлэй болон үзэл сурталай талаар бүхы юумэнһээ арсаһан шэнгеэр зарим ушарнуудта харагдадаг болоод байна. Марксизм-ленинизмые, Октябриин революциин дүнгүүдые шалган хараха ябадал үзэгдэнэ. Харин партийна хүтэлбэриин дээдэ шатада энээндэ ямараар хандадаг байһанаа бодото дээрээ харуулхань мэдэрэгдэнэгүй.

Өөрынгөө ажал ябуулгые сэгнэхэдээ, хуушанай ёһоор хандаха ябадал партиин хүтэлбэриин зүгһөө гаргагдана. Алдуу эндүүнүүд биил гээшэ ха. Теэд Политбюрогой заседанинууд дээрэ тэрэнэй гэшүүдэй ажал ябуулгада хабаатайгаар юундэ гансал «дэмжэхэ» гэһэн сэгнэлтэ үгтэнэ гээшэб?

XXVIII съездэдэ КПСС-эй ЦК-гай платформые зохёон бүрилдүүлжэ байхадаа, тодорхой болгомоор зарим асуудалнуудые үгэ хэлэгшэ онсолон илгаһан байна. Нэгэдэхеэр, партиин марксистско-ленинскэ интернациональна үндэһэ һуурииe бэхижүүлгын, тэрэнэй нэгэн бүхэли байлгые үлөөлгын найдамтай заабаринуудые платформо соо оруулха хэрэгтэй. Партида фракцинуудай байха ябадалые хуулита болгохо, партиин зэргэнүүдые амяарлан һалгааха хэрэгтэ

...СС-эй ЦК-гай ПЛЕНУМ ДЭЭРЭ ХЭЛЭҺЭН ҮГЭНҮҮД

Никарагуада, Вьетнамда, Кубада экономическа туһаламжа үзүүлхэ тухай асуудалые эли болгохо, даажа байһан хэрэгтээ урагшагүйдэһэн болон партиин нэрэ хүндые бузарлаһан хүнүүдые ЦК-гай бүридэлһөө гаргаха эрилтэ үгэ хэлэгшэ мүн лэ табяа.

Хүсэндөө байһан Уставай ёһоор, партийна эхин организацинууд партиин үндэһэ һуури байгаашье һаа, мүнөөшье тэдэнэдэ миил гүйсэдхэгшэдэй үүргэ үгтэнэ гэжэ хүндэ ашаа шэрэдэг автомобильнуудые үйлэдбэрилдэг Камска нэгэдэлэй парткомой секретарь **В. А. Вылегжанин** тэмдэглэбэ. Центральна Комитет—обком—горком-ажахын хүтэлбэрилэгшэ гэһэн холбоон яагаад хүдэлдэг юм? Предприятинуудта партийна хүдэлмэрилэгшэдэй салингуудай партийна кассаһаа түлэгдөөшье һаа, партиин горкомой гү, али райкомой бэшэ, харин ажахын хүтэлбэрилэгшэ салингай тус тус процентдэ хараадуулан тогтоогдодог.

КПСС-эй ЦК-гай шатада абтадаг шиидхэбэринүүдтэ партийна эхин организаци яагаад мүнөө үнэн нүлөөлхэ аргатай гээшэб? Проект зүбшэн хэлсээд, дурадхалнуудаа эльгээгээд лэ дүүрэб. Эхин организаци Центральна Комитедтэ өөрын түлөөлэгшэ үгы. КПСС-эй ЦК-гай гэшүүд тодорхой партийна организацинуудта Ѕаталагданагүй, хубилган шэнэдхэлгын табан жэлэй туршада парти доторой хүдэлмэриин асуудалнуудаар партиин хүтэлбэрилэгшэд томо · парткомуудай, райкомууд, горкомуудай секретарьнартай уулзаагүй.

1990 оной январиин 1-нэй байдалаар КамАЗ-ай партийна организацида партиин 11 725 гэшүүн болон гэшүүндэ кандидат тоологдоо. 1989 оной туршада партиһаа 268 коммунист гаргагдаа.

Мэдүүлгээр гаража ошогшодой дунда партийна ехэ стажтай, эрдэм мэдэсээрээ тон баян, партиин хэрэгтэ үнэн зүрхэнһөө бэеэ үгэнги хүнүүд байгаа. Юундэ тэдэнэр партийна билетүүдээ тушаагаа гээшэб?

Нэгэдэхи шалтагынь гэбэл, хубилган шэнэдхэлгын ябасаар сэдьхэлээ ханаагүй ябадал. Хоёрдохи шалтагынь 1963 онһоо партиин гэшүүнһээ КПСС-эй ЦК-да ороһон мэдүүлгэ соо иигэжэ тайлбарилагданхай: «Өөрынгөө шиидхэбэреэр болон КПСС-эй Программын зарим асуудалнуудые зүбшөөгөөгүй, мүн урданай болон мүнөө сагай КПСС-эй ажал ябуулгын түхэл маягһаа уламжалан, 1989 оной ноябрьһаа КПСС-эй зэргэнүүдһээ гараһан дээрэ намайе тоолохые гүйнаб. Мүнөө үеын парти доторой «демократиин» эрхэ байдалда асуудалнуудые шиидхэлгэдэ юрын коммунистын нүлөө үзүүлхэ аргагүй байһаниие хараада абан, КПСС-эй зэргэдэ саашадаа байлгые хэрэгтэй бэшэ гэжэ тоолоноб».

Үгэ хэлэгшын һанамжаар, парти гүнзэгы кризистэ оронхой, тиин доройтолгоһоо гарахын тула гансашье КПСС-эй хүтэлбэрилхы органуудай бэшэ, харин бүхы коммунистнуудай эрид шууд ябуулганууд хэрэгтэй. 1989 ондо КамАЗ-ай партийна организацинуудта обществодо партиин үүргэ ба һуури, парти доторой демократи хүгжөөлгэ тухай партийна дискусси эхилэнхэй. Дискуссиин зорилгонь — партиин XXVIII съездэдэ КамАЗ-ай коммунистнуудай платформые болон КПСС-эй Уставай проектые зохёон табилга болоно.

Эдэ документнүүдэй проектнүүд мүнөө зохёогдонхой, тиигээд КПСС-эй ЦК-гай платформотой хамта эхин организацинуудта зүбшэн хэлсэгдэхэ.

Обществын хүгжэлтын эгээл дүтынь хараа шугамынь демократическа социализм болоно гэжэ КамАЗ-ай партийна организаци тоолоно. КамАЗ-ай коммунистнуудай платформын проект гол шухала асуудалнуудаараа КПСС-эй ЦК-гай платформын проекттэй зохилдоно. КамАЗ-ай коммунистнууд партиин Центральна Комитедтэ хандалга эльгээнхэй. Имагтал шэнэлэгдэһэн парти оронние дорой байдалһаа гаргаха аргатай гэжэ тэндэнь хэлэгдэнэ. Платформын болон партиин Уставай проектнүүдые хаража үзэхэ XX Бүхэсоюзна партийна конференци 1990 оной апрель соо үнгэргэхэ тухай шиидхэбэри абаха гэжэ ЦК-гай Пленумдэ дурадхагдана. XXVIII съездын һүүлдэ партийна билетүүдэй һэлгэлтэ үнгэргэхэ, харин тоосоото-һүнгалтын кампаниие шэнэлэгдэһэн үзэл сурталай-эмхидхэлэй үндэһэ һуури дээрэ үнгэргэхэ.

Зүбшэн хэлсэгдэһэн платформын проектһээ гадна юрын коммунистнуудай сэдьхэл хүдэлгэһэн ондоо асуудалнууд бии. Нэгэдэхинь — партийна түлбэри тухай асуудал. Тэрэнэй эгээл дээдын хэмжээ 3 процент бэшэ, харин салин хүлһэнэй 1 процент гү, али гансата тогтоогдоһон хэмжээгээр, жэшээнь, хүдэлэгшэдтэ 5-һаа 10 түхэриг хүрэтэр болон хүдэлмэри хэдэггүй коммунистнуудта, студентнэртэ болон пенсионернүүдтэ 1 түхэриг тогтоохо гэжэ нэгэдэлэй коммунистнууд дурадхана.

Партиин ветеранууд тухай асуудал. Энэмнай зан абариин асуудал болоно. КПСС-эй ЦК-гай санаторинуудта, амаралтын байшангуудта ошохо путевконууд предприятинуудта байдаг. Иимэ арга боломжын байгаа хада энэнь зүб байгаа ёһотой. Теэд үшөө нэгэ алхам юундэ хэгдэнэгүйб? Жэлдээ хэдэн һара соо коммунист-ветеран амаралтын иимэ байшанда түлөөһэгүйгөөр амарха габьяатай болоогүй юм гү? Али үгы һаа, амаралтын хэдэн байшангуудые партиин ветерануудай саг үргэлжын хэрэглэмжэдэ дамжуулаад, тэдэниие интернат-байшангууд болгоо һаа, дээрэ бэшэ юм гү? Энэнь зүбшье, энэрхы һайхан удхатайшье. Үгэ хэлэгшын һанамжаар, элдэб үгэ хүүр зайсуулхын тула партийна бюджет, байшан, санаторинуудай тоо тухай хэлэхэ саг үни ерээ.

Мүнөө парти дотор хэдэн парти бодото дээрээ бии болонхой. Үзэл сурталаймнай үндэһэ һуури тодорхой бэшэ болоһон байгаа. Мүнөө платформын проект зохёогдонхой. Тиин хэды хүндэ байгаашье һаань, платформын гол шухала зүйлнүүдые зүбшөөгөөгүй зонтой, партиин съезд дээрэ тэрэнэй абтаһан хойно, эрид хахасаха хэрэгтэй.

ЦК-гай Пленумэй «Партида тохёолдоһон мүнөө үеын байдал тухай» тусгаар тогтоол абаха тухай түгэсхэлдөө үгэ хэлэгшэ дурадхаба. Орон соо һаяын сагта болоһон политическэ үйлэ хэрэгүүдые сэгнэнгүй орхижо болохогүй.

Манай обществын хүгжэлтэдэ эгээл шахардуу үедэнь бидэ нээрээшье ерээбди, харин хубилган шэнэдхэлгэ эгээл хүлгөөтэй шатадаа ороо гэхэдэмни, хэншье арсалдахагүй байха гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь **В. А. Медведев** хэлэбэ. Энэ хадаа мүнгэнэй үнэ сэнгэй уналгаар ба эд барааной хомордолгоор сохоолһон хэрэглэмжын дэлгүүр, шуһата аласалдаан хүрэтэрөө һүжэрһэн нацинууд хоорондын зүришэлдөөнүүд, политическэ талаар түгшүүрилтэ байдалшье, хүн зоной ухаан бодолдо үзэл сурталай хүймааншье гээшэ. Һүүлэй үедэ бүхы муу муухайгаа хубилган шэнэдхэлгэдэ тохожо, хуушанайхияа сагаарууулха һэдэлгэнүүд бүри үргэдэжэ байна. Араднайшье хубилган шэнэдхэлгын түлөө гэжэ буруу баталнабди гэлсэхэшье абланууд гарана. Иимэрхүү һэдэлгэнүүдые үгэ хэлэгшэ эрид буруушаажа байһанаа мэдүүлээд, иимэ ябуулганууд бидэниие гэдэргэнь түлхихэ туршалга хэнэ гэжэ тэмдэглэбэ.

Элдэб юумэ хазагайруулгын ба зогсолтын арбаад жэлнүүдэй туршада тэһэрхээр ехэ зүйлнүүд сугларжа, саашадаа унжагайрбалнай, ой ухаанда оруулашагүй тэһэрэлгэ болохоёо байгаа. Эдэ бүгэдые Зүүн Европын оронуудай жэшээ дээрэ бүри элеэр хэранабди. ЦК-гай секретариин гүнзэгы бодомжоор, хубилган шэнэдхэлгэ хадаа олохон хэбтээшэ асуудалнуудые нээжэ, демократическа шэнэ арга боломжонуудые ба байгууламжануудые эмхидхэлгэдэ түлхисэ үгөө, үйлэ хэрэгүүдэй айхабтар хүндөөр хүгжэхэ байһые зайсуулаа. Тиин тэһэрхэеэ байһан оршониие нэгэ хүтэлбэритэй болгобо, харин энэ арга боломжомнай хэр зэргээр хэрэглэгдэнэб гэжэ мүнөөдэрэй ябуулганууд харуулна.

Тохёолдоод байһан оршон байдалһаа гараха арга дурсагдагша платформын проект соо найруулагдаа гэжэ үгэ хэлэгшэ һанамжалба. Урагшаа залан шууд ябаһанай ашаар лэ тэнсүүриеэ алдаад байһан байдалһаань обществоёо түргөөр гаргаха хэрэгтэй. XXVIII съездэдэ бэлэдхэлтэй дөшөрөмдүүлэн, мүн тэрэ съезд дээрэшье демократическа социализмын аша үрэтэй ниитын-политическэ ба экономическа арганууддые бүридхэхэ замаар эрид шууд алхам хэгдэхэ зэргэтэй. Экономикые, политикые, үзэл сурталаешье хүтэлбэрилгэдэ залан шууд бодото хубилалтануудые дурадхаха ёһотой.

Энэ хадаа түрүү зэргэдэ ябаха уялгатай политическэ хүсэн партиимнай амин шухала асуудал болоно. Нэгэн гэе һаа, түргэн, хүтэлбэрилүүлдэг хубилалтын хэмжээнүүдые бидэ толгойлжо шадахабди, үгы, гэе һаа, тэрэмнай гүнзэгы удхагүйгөөр үргэ дэлгээдэг хүнүүдэй, бүхы юумэ һандаргагшадай нүлөөн доро орожо магад. Тэрэ гансашье манай партиие бэшэ, мүн бэхижээгүй демократиие, манай орондо хүнэй тала харадаг социализм тогтохо гэһэн найдалыемнайшье турижэ хамажархиха аргатай бшуу.

КПСС-эй ЦК-гай секретариин үгэ хэлэһэнэй ёһоор, реформонуудай залан шууд, удаа дараалан ба хиналтатай байлгые хангахын тула арадай урда бата бэхи, нэрэ хүндэтэй, демократис, харюусалгатай засаг хэрэгтэй байна. Энээнтэй дашарамдуулан, гүрэнэй эрхэ мэдэлые үргэдхэхэ тухай, хүтэлбэриин президентскэ түхэлые оруулха тухай платформын проект соохи бодомжонуудые айхабтар шухала гэжэ тоолоожо байһанаа мэдүүлбэ. Орон соохи гүрэнэй дээдын аша үрэтэй засагые партиин залуурһан толгойлхо ёһотой.

Тэрэшэлэн партияа шэнэлхэ талаар эрид алхамуудые хэхэ хэрэгтэй. Парти Конституциин гуримаар хүтэлбэрилхы байха бэшэ, харин зохёон найруулжа, арад зондо дурадхаһан политикынгаа түлөө арадһаа абаһан мандадаар хүтэлбэрилхы байха болоно. Мүн өөһэдынгөө бодото ажал ябуулгынгаа түлөө тиимэ мандат абаха зэргэтэй. СССР-эй Конституциин зургаадахи статьяе шэнээр хаража үзэхэ хэрэгтэй. Парти, обществодо тэрэнэй эзэлдэг һуури тухай шэнэ бодомжын платформын проект соо найруулагдаад байхада, тэрэ зүришэлдэнэ ха юм.

Партиин үзэл сурталай-политическэ эшэ үндэһые дайраагүй ондоо бодомжонуудта хүндэтэйгөөр хандаха, парти дотор һанал бодолнуудай эрхэ сүлөө хангаха тухай асуудалнуудые үгэ хэлэгшэ дайраба. Гэхэ зуура шэнэ үзэлнүүдэй бултадаа зүб байдагүйнь мэдээжэ ааб даа. Эндэл үгэ буляалдаан, баримтануудаа сасуулжа үзэлгэ, ажабайдалтай холболго шухала. Юуб гэхэдэ, эндэл үнэн зүб бодол бии болохо аргатай бшуу.

Һүнгалтын асуудалнуудаар, тэрэ тоодо болохоёо байгаа съездэдэ делегадуудые һүнгаха тухай асуудалнуудаар үгэ хэлэгшэ һанамжануудаа хэлэбэ. Үнэхөөрөө, нэрэ хүндэтэй, түгэс мэргэжэнги хүнүүдтэ, хубилган шэнэдхэлгын тала нугаршагүйгөөр баримталагшадта харгы нээхэ шухала, гадна һүнгэлтые наадан болголтогүй.

Партиин үзэл сурталай хүдэлмэри бүхэлдөө үндэһөөрөө хубилган шэнэдхэгдэхэ зэргэтэй гэһэн һанамжа дэмжэжэ байһанаа тэрэ мэдүүлбэ. Хубилган шэнэдхэлгын жэлнүүдтэ нэмэл байлгын, демократиин, нюултагүй мэдээсэлгын һалбаринуудта болоһон хубилалтануудай хэдышье зүришэлдөөтэй удхатайшье һаа, һайн удха шанартай гээшэ. Энэ хадаа хубилган шэнэдхэлгын гол үрэ дүнгүүдэй, эрхэ нүүсэлнүүдэйнь нэгэн болоно.

Үзэл сурталай хүдэлмэридэ хүшэр хүндэ ниилээд олон асуудалнуудые бии гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ. Энэ һалбариио хүтэлбэрилгын, шанга хашалтада ба хиналтада үндэһэлһэн хуушан байгуулламжа һалаа, зүгөөр шэнэ байгуулжа үдыбди. Энэ орёо, зоболонтой хүдэлмэри.

Нюултагүй мэдээсэлгын шалгалтые олонхимнай даажа шадаагүй гэжэ КПСС-эй ЦК-гай секретарь тоолоно. Зарим редакцинууд ушааштадаа һаймһаржа, политическэ талаар өөһэдыгөө аминда табиһан шэнги болоно, үгышье һаа, тулюурхан материалнуудые дэлгэрүүлэгшэд болоно. Манай гол үнэтэ зүйлнүүдтэ: Лениндэ, Октябрьда, социализм үзэлдэ шүүмжэлэлэй долгинуудые эбэргүүлнэшье. Хубилган шэнэдхэлгын халуун амиие харуулнабди гэжэ өөһэдыгөө тоолодог мэдээсэл тараадаг олохон хэрэгсэлнүүд, хэблэлнүүд өөһэдынгөө һанамжа баалаһан, алдуугүй бодомжотой мэтээр бэеэ харуулна. Үнэн дээрээ хубилган шэнэдхэлгые нэгэ талаһаа баалангаар тайлбарилан харуулна.

Орон доторнай доройтоһон байдалай тогтоондо, партиина организацинуудай нэрэ хүндын уналгада бүхы гэмэ зэмые мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдтэ тохононой буруу. Мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүд хии газарта байнагүй, энэ хадаа манай обществын хуби болоно, общество доторнай болоһон байһан үйлэ хэрэгүүдые шадахаяа харуулна гээшэ ааб даа. Үзэл сурталай нэгэ һанамжын, нэгэ һанамжа ба һайн һайхан байдал тухай һаахаралдаг сагнай ошоо.

Энэ ушарта яаха болонобибди? Хүсөөрөө баалдаг, һүхирдэг гэжэ мэтын хуушанай туршагшамал онол арганууддтаа зарималуун бусахаяа хүсэнэ. Оюун бодолой ажабайдалые шангаар хинаха, хашаха, баалаха гээшэ яашье тааругүй ябадал юм. Мүнөө ондоо саг ерэнхэй, үзэл бодолой үйлэнүүдые хуушанай һаба руу түлхижэ оруулхамнай буруу хэрэг болоно. Гансал зам бии. Үзэл сурталай һалбарида, мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдтэ бии болодог харилсаануудые гуримшуулгын хуули ёсоной замда орохо арга бии. Мүн шэнэ эрхэ байдалда хэблэлдэ үзэл сурталай нүлөөлэлгын, хөөрэлдөөнэй, ниитын һанамжада үндэһэлэгдэг хараа бодолой үүргэ дээшэлэхэ байна. Эндэл партиина хэблэл манай түшэг тулгуури болоно.

Армениин Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь **С. Г. Арутюнянда** үгэ үгтэбэ. Мүнөөдэшэ гэшүүдэтэ байдалай удхань юуб гэхэдэ, хубилган шэнэдхэлгэ эхилһэн партиие хуушарһан үзэл бодолтой хүсэн гэжэ ходо-ходо нэрлэдэг болохо байна гэжэ тэрэ хэлэбэ. Тэрэнһээ байха «хубилган шэнэдхэлгэ» гэжэ ойлгосо удаа дараалан партиһаа таһалагдаагүй болоно байна. Орон дотор тохёолдоһон байдалые тиимэ ехэ хүшэр хүндэ гэжэ сэгнэжэ болохогүй гэжэ зүб хада, мүн баһа тэрэ байдалые тон ло юрэ гэжэ сэгнэжэ болохогүй гэһэн бодол мүн лэ зүб. Манай хизаар нютагта оршон байдал мүнөөдэр миин лэ хүшэр хүндэ бэшэ. Тэрэмнай туйлдаа хүрэнхэй. Хубилган шэнэдхэлгын мүнөөдэрэй дабшалтын зүрилдөөнүүд манайда бусадһаа үбэр ерэбэ хаш. Хүн зоной социальна хубилалтануудые үнинэй хүлеэдэг тэсэбэринь общество демократическа ёһо гуримаар хүтэлбэрилхэ зүб онол арганууддай олгогүй байһантай л тудалдаа. Хубилган шэнэдхэлгын оршон байдалда НКАО-гай армян үндэһэ яһатанай хүсэл эрмэлзэлэй мэдүүлһэн ушар Армениин ССР-эй хүршэ республикынгаа газар дайдада шунахайрһан ушар шэнгээр сэгнэгдээ һэн. Харин НКАО-гай асуудал миин газар дайдын асуудал бэшэ. Тэрэ асуудал Армени табяагүй, харин Нагорно Карабахай хүн зон табяа, тэрэ асуудалай удхань юун бэ гэхэдэ, арад зоной өөрынгөө тодорхойлхо эрмэлзэл мүн гээшэ. Сумгаидта армян яһатаниие харшалһан, олоорнь намнаһан, сохиһон ушар автономи болон союзна республика хоёрой хоорондохи харилсаануудые үндэһэ яһатадай хоорондохи хёморолдоон болгоо. Харин Армениие экономическа талаарнь хүреэлэн хааһан ушар үндэһэн яһатадай хоорондохи хеморолдооё республиканууд хоорондын хеморолдоон болгоһон байна.

Сумгаидта болоһон үйлэ хэрэгһээ уламжалан амгалан тайбан үе сагта дуулдаагүй юумэн —зугадагшад гэжэ үзэгдэл бии болоһон байна. Армени Азербайджан хоерто болоһон үйлэ хэрэгүүдые нэгэн адляар сэгнэхэ гээшэ, олониитэдэ мэдээсэл тараадаг зарим хэрэгсэлнүүд имагтал.тиигэжэ харуулна, ниитын һанал бодолые төөрюулхэ гэһэн зорилготой. Хүршэ хоёр республикада боложо байһан үйлэ хэрэгүүд хоорондоо хэды холбоотойшье һаа, тэдэнэй бэе бэеһээ гүнзэгы илгаатайень мэдэхэ шухала. Хүршэнэртэйгөө хэдышье зүрилдөө хеморолдоотой байгаашье һаань, Бакуда, Нахичеваньда, Ленкораньда болон бусад газарнуудта болоһон үйлэ хэрэгүүдые юугээршье тайлбарилхын, сагааруулхын аргагүй.

Хүн зоной сэдьхэл бодолые үшөө дахин дэбэрээхэгүйн, оршон байдалые хиналтаһаа алдахагүйн тула республиканска парторганизаци асари ехэ оролдолго гаргаха баатай болоно гэжэ тэрэнэй хүтэлбэрилэгшэ мэдүүлбэ. Хүреэлэгдэн хаагдаһан ушарһаа боложо, республика хэдэн олон һарын туршада хүшэр хүндэ байдалда оронхой.

Арад зоной сэдьхэл бодолой дэлбэрһэн оршон байдалда бүхы юумэ хинажа шадаганагүй. Тиигэжэ хуули ёһо сахидаг зургаанууд буу зэбсэг буляаха, эзэмдэхэ ушарнуудые һэргылжэ шаденагүй.

Эдэ хуули буса ябадалнуудые бидэ сагааруулхые оролдоно бэшэбди. Теэд бүхы үнэн юумэ тэрэ зандань хараха ёһотой. Эндэ арадай түүхэтэ дүршэлөөр бүридүүлэгдэһэн, мүнөө үе сагай бодото байдалаар баадхагдаһан өөрыгөө аршалан хамгаалха эрмэлзэл эли тодоор харагдана бшуу. Харин армиин зүгһөө хамгаалалгые мэдэрхэдээ, сэрэгшэдэй ябуулганууд эдэбхитэйгээр дэмжэжэ, хүсөөр буляан абаһан буу зэбсэгүүдээ һайн дураараа тушаажа эхилээ.

Эрид хэрэгэы аашануудые гаргадаг хүнүүдые бидэ азербайджан арадтай нэгэн адли гэнэ бэшэбди, бидэ республикануудай хоорондохи һайн дурэнай хэлсээнүүдэй, хүшэр хүндэ һандаралта байдалһаа гараха зам сугтаа бэдэрхын түлөөбди. Харин үндэһэ яһатадай хоорондохи ойлголсолгодо харгы замай нилээн хүшэр хүндэ, холошье байһаниинь ойлгосотой. Зүгөөр бидэнэр өөрынгөө хубиие гаталхаар бэлэмди. Тохёолдоһон ушар байдалда саашанхи зүрилдөө хёморолдооё һэргылхын, болюулхын тула Нагорно Карабахые түбһөө мэдэлтэй болгохо шухала. Энэ хизаар нютагта тохёолдоһон оршон байдалтай холбоотой бүхы шухала асуудалнуудые, тэрэ тоодо автономито область тухай асуудалые СССР-эй Верховно Советэй сесси дээрэ тусхайгаар хаража үзэхэ шухала гэжэ һананаб.

КПСС-эй XXVIII съездые үнгэргэхэ болзорые ойртуулха шухала гэһэн һанамжые үгэ хэлэгшэ дэмжэбэ. Парти болон орон дотор тохёолдоһон байдал иимэ эрилтэ табина гэжэ тэрэ хэлэбэ.

Республиканудай Компартинууд өөрын программна документнүүдые зохёохо арга боломжотой байха гэһэн бодол зүб. Бүхы партиин ажабайдалай эгээн шухала асуудалнуудые шиидхэлгэдэ сэхэ хабаадаха эрхэтэй байха шухала.

Нацинуудай өөһэдөө өөһэдыгөө тодорхойлхо гэһэн ленинскэ гол ёһо гуримые партиин үнэн сэхээр баримталха тухай платформын проект дотор батадхагдаһаниинь үнэтэй байна гэжэ үгэ хэлэгшэ үгынгөө түгэсхэлдэ хэлэбэ. Энэ ёһо гуримые баримталжа, удаа дараалан бэелүүлгэ нацинууд хоорондохи харилсаануудай орёо хурса асуудалнуудые шиидхэхэ арга олгохо байна гэжэ һүүлшын жэлнүүдэй дүршэл хэшээл харуулна.

Хүтэлбэрилхы парти байһан өөрынгөө байдалые сахихын түлөө, засагай бүхы шатануудай зургаануудые бүридүүлхэ эрхэ арадһаа абахын түлөө КПСС тэмсэхэ гээд платформын проект дотор хэлэгдэнэ. Иигэжэ хэлэһэн ушар общество дотор КПСС-эй урдань ори гансаараа шиидхэдэг зүйлнүүдые арсаха политическэ байгууламжанууд общество дотор бии болонхой гэжэ мэдэрһэн хэрэг болоно. Энээн тухай сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй, орон дотор олон партинуудай бүридхэгдэжэ байһан ушар баримтые мэдэржэ, ниитэ зорилгонуудаа түйлахын тула тэдэ эмхинүүдэй эгээ түрүү хүсэнүүдтэйнь нэгэдэхэ арга боломжо КПСС хараалха болоно. СССР-эй Конституциин 6-дахи статьяе шэнээр хаража үзэхэ гэһэн үүсхэл партиин өөрөө гаргаа һаань зүбтэй байха һэн. Тэрэнэй мүнөөхи шэгээрээ орхигдоһон ушар КПСС-эй нэрэ хүндые үргэнэгүй гэжэ сэхэ руунь хэлэе.

Обществые һандаралта байдалһаа гаргажа шадаха тэрээндэ эршэтэ хүгжэлтэ хангаха хүсэтэй демократическа засаг бидэндэ хэрэгтэй. Ниитын хүтэлбэрилгын демократическа байгууламжанууд президентын ударидалгатай таарамжатайгаар зохилдуулагдаһан байгаа һаа аша туһатай байха гэжэ дэлхэйн дүй дүршэл гэршэлнэ. Манай орондо үргэн ехэ эрхэтэ түлөөлэлгэнүүдтэй президент хэрэгтэй гэжэ һанагдана.

КПСС-эй Курска обкомой нэгэдэхи секретарь **А. И. Селезневой** хэлэһэнэй ёһоор платформын проект олон шэнэ, демократическа шэнжэтэй зүйлнүүдые оруулангхай, энэнь партида шэнэ ёһоор нилээд хубилха, хүдэлмэришэн ангиин политическэ манлай гэһэн үүргэдээ тааараха арга олгохо байна. Гэхэтэй хамта хүдэлмэришэн ангиин болон тараашадай холбооной үндэһэ һуури болон түхэл маягууд тухай ямаршье хуулита үндэһэгүйгөөр хэлэгдээгүй үлэһэн байна. Соносхогдоһон зарим бодомжонууд тэдэниие бэелүүлхэ онол аргануудтай тааруулагдаагүй.

Эрдэмээр үндэһэлэгдэһэн, бодото байдалда шалгагдаһан кадрова политика хэрэгтэй гэжэ үгэ хэлэгшэ онсолон тэмдэглэбэ, харин тэрэнь платформын проект дотор үгы байна. Энэ асуудалые бүхы дээрэнь шиидхэхын тула хүтэлбэриин системын бүхы зургаанууд болон үүргэ түлөөлэлгэнүүдэй хоорондохи холбоон хэрэгтэй, кадрнуудые бэлдэлгэ ба шэлэн абалга, тэдэниие нэгэ газарһаа нүгөөдэдэнь эльгээхэ, хубаарилан табиха гурим ажал хүдэлмэриие эрдэмэй ёһо гуримаар эрхилэлгын түхэл янзануудтай ба онол аргануудтай тааруулагдаһан байха зэргэтэй. Манай кадрнуудай аша туһые аршалан хамгаалха политическэ хиналтын нормонууд болон хэрэгсэлнүүдые болон социальна онол арганууддые дары түргэн зохёохо гэһэн эрилтэ ажабайдалнай табина.

Мэргэжэлтэдые бэлдэлгэ тухай хэлэхэдээ, дээдэ һургуулиие хубилган шэнэдхэлгын үедэ бүхы хүсэл оролдолго хоёр гол шухала асуудалдэ: эрдэм һуралсалда компьютернүүдые ашаглалгада ба эрдэм һургуулиие хүнэй ажаһуудалай хэрэглэмжэнүүдые хангалгадэ—шэглүүлэгдэһэн байгаа гэжэ үгэ хэлэгшэ һануулба. Харин компьютернүүд мүнөө тон үсөөн байһаар, зүгөөр һуралсалайнь түсэбүүд хуушанхи зандаа. Дээдэ һургуулида урдынхидаал адли мүнөөнэй үе сагай үйлэдбэриие эрдэмэй эрилтын ёһоор эмхидхэлгые ойлгожо абахань бэрхэтэй. Дээдэ һургуули дүүргэгшэд миин ганса ажахын тоосооной нюусануудые һулаар мэдэдэг бэшэ, харин социальна психологиин, инженерно социологиин эхин мэдэсэгүй байна.

Мүнөө үе сагай хүгжэлтэ хаа хаанагүй үйлэдбэриие мэдээсэлэй талаар хангаха хэрэгтэ хүнэй үлүүсэ үүргэтэй, удха шанартай байһанда түшэглэнэ. Иигээд ерэхэдээ, үйлэдбэри дээрэ ухаан бодолой талаар хүдэлмэри хэдэг хүнүүдэй шанарайшье, тоогойшье талаар нилээд гээгдэлдэ оронхой байнабди. Теэд гол шухалань энэ бэшэ, зүгөөр обществын ухаан бодолые политическэ талаарнь буруу шэглүүлһэнһээ эхитэй, юундэб гэхэдэ, мэдэхэгүй ушарһаа гү, али алдуу эндүү гаргажа бодомжолдог хүнүүдые, хүтэлбэридэ хүдэлэгшэдые «обществын хүзүүн дээрэ байдаг хүнүүд» гэжэ нэрлэдэг байнабди. Арадаймнай ажахын кадрнууд иимэ байдалтай. Партиин өөрыньшье кадрнуудай байдалда үлүү һайн бэшэ. Кадрнууд зүндөө бүридхэгдэнэ, олонхидоо нэгэ хүнэй һанамжаар шэлэн абтажа, бултадаа нэгэн адляар һургагдана. Социальна талаарнь тэдэниие аршалан хамгаалха онол арганууд үгы. Тэдэниие һургадаг мүнөө тогтонижоһон гурим партийна ажабайдалай ба мэргэжэлэйнь хэмжээндэ, мүнөө үеын политическэ ажал ябуулгын эрилтэнүүдтэ харюусахаяа болиһоор үнинэй. Партийна хүдэлмэрилэгшэдтэ нэн түрүүн үндэр хэмжээнэй мэргэжэл, экономическа болон политическэ бодомжо дуталдана.

Партийна хүдэлмэри гээшэ өөрөө—хүтэлбэрилгын тон орео хүдэлмэри, ушар тиимэһээ эрхим дээдэ шатын бэлэдхэлтэй байхые баадхана. Юумэ халирхайгаар мэдэдэг ушар хубилган шэнэдхэлгын хэрэгтэ хүтэлбэрилгын бусад ямаршье һалбаринуудта орходоо тон ехэ аюултай.

Кадрнуудтай ябуулагдадаг хүдэлмэридэ ленинскэ ёһо гуримуудые һэргээхэ хэрэгтэ КПСС-эй ЦК-гай январиин (1987) Пленум шухала үүргэ дүүргэһэн гэжэ тэмдэглээд, тэрээнтэй хамта социальна зарим нэгэ онол арганууд гүнзэгыгөөр бодомжологдоогүй гэжэ бодото байдалай дүй дүршэл харуулаа гэжэ Курска обкомой нэгэдэхи секретарь мэдүүлбэ. Тиигэжэ олон коллективүүдтэ хүтэлбэрилэгшэдые һунгахада, үсөөн бэшэ ушарта гүрэн түрын аша туһа тухай бэшэ, харин бүлэг хүнэй аша туһа хараха эрмэлзэл диилэһэн байна. Зарим ушарта олон хүнһөө шэлэжэ һунгаха хэрэг зүндөө үнгэргэгдэхэдөө, буруу һүрэжэ, хубилган шэнэдхэлгын нэрэ хүндые унагаана. Мүнөө үедэ ганса хүтэлбэрилэгшэтэй байха гуримые ондоо юумээр һэлгэхэнь бэрхэтэй гэһэн бодол хүдэлмэришэдэй дунда таранги юм. Энэ ушарһаа уламжалан гүрэнэй предприятинуудай нэгэдэхи хүтэлбэрилэгшэдые һунгахыень коллективтэ совет зургаанууд дурадхадаг байха гэһэн дурадхалые үгэ хэлэгшэ дэмжэбэ. Кадрнуудые бэлэдхэхэ бүхы системэдэ партииншье зүгһөө саг үргэлжын дэмжэлгэ хэрэгтэй. Кадрова политикын холын хараата зорилгонуудые зохёохо түб хэрэгтэй, тэндэнь һайн, үнэтэй сэнтэй дүй дүршэл ба нютагай эдэбхи үүсхэл согсологдохо, юрэнхы болон тодорхой асуудалнууд бодомжологдохо ба демократическа бүрин дүүрэн онол арга зохёогдохо болоно.

Февралиин 6-най үдэшын заседани дээрэ элидхэл зүбшэн хэлсэлгэ үргэлжэлһэн байна.

Февралиин 6-най үдэһөө хойшо партиин ЦК-гай Пленум дээрэ КПСС-эй XXVIII съездэдэ КПСС-эй ЦК-гай платформые, энэ асуудалаар М. С. Горбачевой хэһэн элидхэлые зүбшэн хэлсэлгээ үргэлжэлүүлһэн байгаа.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь **Н. Н. Слюньков** үгэ хэлэхэдээ, мүнөө үеын социально-экономическа политикын программада хандасануд платформын проект соо найруулагдаа, эрдэм-техникын дэбжэлтын стратегическэ зорилгонуудые шиидхэлгэдэ гүрэнэй зүгһөө сэхэ нүлөөлхэ политикаар платформо нэмээгдэхэ ёһотой гэһэн Б. Е. Патоной дурадхалые дэмжэжэ байһанаа мэдүүлээ. Үгэ хэлэгшын һанамжын ёһоор, экономическа реформын хоорондоо холбоотой хоёр шэглэлээр арга боломжонуудаа бэдэрхэ шухала. Нэгэдэхеэр, монополиие усадхан зайсуулһанай, дэлгүүр дээрэ орёо шанга үрдилдөөтэ мүрысөөе һайжаруулһанай ашаар. Хоёрдохёор, сэнгүүдые, налог татабаринуудые, урьһаламжануудые гүрэнэй зүгһөө гуримшуулан һайжаруулһанай ашаар.

КПСС-эй ЦК-гай 1989 оной декабриин Пленум дээрэ правительствын программа тушаа хэлэгдэһэн шүүмжэлхы сэгнэлтэнүүдые, дурадхалнуудые дабтахагүймни гэжэ ЦК-гай секретарь саашадаа хэлэбэ. Тэдэ хүсэндөө байһаар. Манайда эд хэрэглэмжын дэлгүүр дээрэ юун боложо байнаб? Гүрэн түрын зүгһөө хангалтагүйгөөр гуримшуулһанһаа уламжалан, дүрбэн жэлэй туршада хүн зонһоо банкнуудта, гартань байһан мүнгэнэй нөөсэнүүд 1,5 дахин ургаа. Тиигэжэ мүнгэнэй иимэ ехэ ургалта эд хэрэглэмжын дэлгүүрые буруу һүргөө, магазинуудай бүхы тагууд болон прилавогууд дээрэ байһан бүхы эд бараа, эдлэл хэрэгсэлнүүдые худалдажа абаха арга олгоо, тиигэжэ социальна шахардуу шанга байдал тохёолдуулаа. 1200 ассортиментын бүлэгэй эд бараанһаа 1150-ниинь хомордобо. Правительствын абаһан хэмжээнүүд хангалтагүй, ашаг үрэ багатай, саг соогоо бэелүүлэгдээгүй байна.

Ашаг олзын ургалтаһаа экономическа нормативуудые бүридүүлгын арга онол, ашаг үрые, үйлэдбэриин ургалтые дээшэлүүлэнгүй, хүн зоной ашаг олзо болон жасануудые бүридүүлхэ арга олгоо. Хараалагдаһан болзорнуудта юумэнэй сэнгүүд хубилгадаагүй, налогой гурим шэнээр тогтоогдоогүй. Эдэ хэмжээнүүд правительствын программа дотор 1991 ондо бэелүүлэгдэхээр хойшолуулагдаһан байна.

1986 ондо барилга дээрэ нэбтэрүүлэгдэһэн «шэнэ гурим» экономикодо, эд хэрэглэмжын дэлгүүртэ ехэ хохидол ушаруулаа гэжэ үгэ хэлэгшэ багсаамжална. Энэнь хадаа ехэ гарза хохидолтой арга онол болоно. Тэрэнэй бэелүүлэгдэхэ үедэ барилга дээрэ дүүргэгдээгүй ажал хэрэгүүд дүрбэн жэлэй хугасаа соо гансал гүрэнэй капитальна һомолологонуудһаа 60 миллиард түхэригөөр ургаһан байгаа. Ороной национальна доходой бүхы ургалта энээндэ гаргашалагдаа. Салин хүлһэнэй 20 миллиард шахуу түхэриг экэ талаар түлэгдөө. Айхабтар ехэ материальна хэрэгсэлнүүд ашаглагдангүй үлөө. Энэ асуудалые эсэслэн шиидхэлгэ унжагайруулагдажа байһаар.

Сагаа гээжэ болохогүй: магазинуудай тагууд дээрэ эд бараанай элбэгжэхын тула энэ жэлдэ ажал хэрэгые эрид һайжаруулжа болоно гэжэ баталха үндэһэ һуури шэнжэлэлгэнүүд, троолон гаргалганууд олгоно. Эд хэрэглэмжын дэлгүүрэй асуудалые шиидхэхэ гурбан гол харгы бии. Эдэ бүгэдэ дары түргэн, шиидхэхы, онсо яаралтай хэмжээнүүдые абаха эрилтэ правительствын урда табина.

Нэгэдэхинь. Эд бараанай эрьесэдэ 40 миллиард түхэриг бодотоор нэмээхэ хэрэгтэй. Энэмнай юрын бэшэшье һаа, бэелүүлэгдэхээр асуудал лэ. Мүнөө дээрээ арадай хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгын түсэбөөр хараалагдаһан хэмжээн материальна нөөсэнүүдээр үшөөл батадхагдаагүй байһаар. Багсаамжалхада, 5—6 миллиард түхэригэй шухала эд бараа, эдлэл хэрэгсэлнүүдые орон доторой дэлгүүр дээрэ гаргалгаяа ехэдхэжэ, дэлгүүрһэ газаа талын эрилтэ хэрэглэмжэнүүдтэ, харин оронуудта эльгээгдэхэ эд бараа хубаарилгын арга боломжонуудые үшөө дахин хаража үзэхэ шухала. Хүн зониие барилгын материалнуудые һайнаар хангахын тула эрилтэ хэрэглэмжэнүүдэй үндэһөөр барилгын материалнуудые удааржа байнгүй худалдаа наймаанда гаргаха хэрэггүй.

Хүдэлмэриин үрэ дүнгүүдтэй ашаг олзые наринаар таараалдуулан табиха гээшэ ондоо шэглэл болоно. Энэ хадаа шэнэ асуудал бэшэ, январь һарада хангалтагүй үйлэ хэрэгэй үргэлжэлүүлэгдэһэниинь халагламаар. Ажалай түлбэриин жасын ургалта 10 шахуу процент болоо.

Салин хүлһэнэй жасын ургалтын талаар абтаһан налог зорилгоёо бэелүүлжэ шаданагүй. Үйлэдбэриин хэмжээнэй ургалтын үндэһөөр ажалай түлбэриин жасые гуримшуулхын тула онсо яаралтай хэмжээнүүдые абаха хэрэгтэй.

Хүн зондо нөөсэлэгдэһэн мүнгэ зөөриие эрьесэдэ гаргаха гээшэ гурбадахи шэглэл мүн. Орхигдоһон эрилтэ хэрэглэмжэ мүнөө 165 миллиард түхэригһөө дээшэ гараа. Хэрбээ эдэ бүгэдые эрьесэдэ гаргажа шадаагүй һаа, дэлгүүр дээрэхи байдалые гуримшуулан һайжаруулхагүй байнабди.

Мүнгэ зөөриин горитой ехэ хубиие хоорондонь холбохо талаар тодорхой хэмжээнүүдые дары бэелүүлхэ, облигацинууд-сертификадуудые гаргаха, аралжаа наймаанай, хүн зонһоо абтаһан эд бараа худалдалгые үргэнөөр дэлгэрүүлхэ шухала.

Орон доторнай гүрэнэй страхованиин хэрэг хангалтагүй байдалда оруулагданхай. Хүн зоной 26—40 процентнь страховани хэһэн байна. Страхованиин гуримые, тэрэнэй онол арганууддые хубилган шэнэдхэхэ гээшэ 4—5 миллиард түхэриг нэмэжэ элсүүлхэ арга олгохо юм.

Зохихо хүдэлмэри ябуулһанай ашаар эдэ бүхы хэмжээнүүдые ойрын хоёр һара соо бэелүүлжэ болоно. Тиигэжэ энэ жэлдэ эд хэрэглэмжын дэлгүүрые эрид гуримшуулан һайжаруулжа болоно.

Гүрэнэй толгойлогшын эрхэнүүдые, этигэмжэ түлөөлэлгэнүүдые үргэдхэхэ дурадхалые, партиин XXVIII съезд үнгэргэлгын болзорые наашалуулха тухай дурадхалые үгэ хэлэгшэ дэмжээ.

Манай партида тон орёо шухала, харюусалгатай үе сагта КПСС-эй ЦК-гай энэ Пленум боложо байна гэжэ Узбекистанай Компартиин, Каракалпакска обкомой нэгэдэхи секретарь **С. Д. Ниетуллаев** хэлэбэ. Социально-экономическа, нацинууд хоорондын олохон асуудалнуудай шиидхэгдээгүй байһан ушар ороной ниитын-политическэ ажабайдалда хүшэр бэрхэшээлтэй байдал тохёолдуулаа. Үндэһэ яһанай илгаа гаргалгаһаа уламжалһан хёмороо зүришэлдөөнүүд, хүсэ хэрэглэлгын зэрлиг муухай зэбүүрхэмэ ябадалнууд ,зарим районуудта совет хуулинуудые хазагайруулга, Гүрэнэй хилэ дээрэ тохёолдоһон гурим буса үйлэнүүд ороной ба социализмын хуби заяанда аюул тохёолдуулһан байна. Хубилган шэнэдхэлгые буруушаагшад демократиие һамбаашалан хэрэглэжэ, али бүхы гутамаг муухай ябуулгануудые үүдхэхые һэдэнэ, заримдаа харата хэрэгүүдээ амжалтатайгаар бэелүүлнэ гэжэ эдэ бүхы юумэн элирхэйлэн гэршэлнэ. Тохёолдоһон байдалые гуримшуулан һайжаруулхын тула шиидхэхы, нүлөө ехэтэй хэмжээнүүдые абахыень үгэ хэлэгшэ КПСС-эй ЦК-е, ороной Верховно Советые, правительствые уряалба.

Нээрээшье, үндэһэ яһанай илгаа гаргалгын хэды олон харата ябуулганууд, социализмда эсэргүү уряа лозунгнуудтай олоной хабаадалгатай үйлэ хэрэгүүд, хараалагдаагүй митингнүүд болоо гээшэб? Гэбэшье ороной зарим нютагуудта эдэ бүгэдэ ёһотой харюу сохилто абаагүй, тиигэжэ хайша хэрэг, хамаагүй байлгын мэдэрэл бэхижүүлэгдэв. Ямаршье нюусагүйгөөр олондо мэдээсэлгын түлөө тэмсэнэбди, гэбэшье нэгэ янза, нэгэ талые баримталһан олондо мэдээсэлгые зүбшөөжэ яашье болохогүй. Ушарынь юуб гэхэдэ, олониитэдэ мэдээсэлнүүдые дэлгэрүүлэн тараадаг хэрэгсэлнүүд СССР-эй Гүрэнэй тугые, Владимир Ильич Ленинэй портредүүдые баһамжалан доромжолһон ушар баримтануудые үргэнөөр харуулхадаа, эдэ бүгэдэндэ ямараар хандажа байһанаа элирхэйлэн харуулхые оролдоногүй бшуу. Эдэ бүгэдэ, мүн манай пропагандын, үзэл сурталай, эмхидхэлэй хүдэлмэридэ гаргагдаһан дутуу дунданууд ниитынполитическэ байдалые хангалтагүй муу болгоно.

Энэ манай Пленумэй шиидхэбэринүүдые, партиин XXVIII съездэдэ КПСС-эй ЦК-гай платформые хүнүүд хүлеэнэ. Тэрэнэй дүримүүд теоретическэ удха шанартай байха бэшэ, харин тохёолдоһон бодото байдалые хараада абаха, ажабайдалай эрилтэнүүдтэ харюусаха, парти болон обществые шэнэдхэлгын эгээн шухала асуудалнуудаар КПСС-эй ЦК-гай хараа бодолые тодорхойлхо зэргэтэй. Проект эдэ эрилтэнүүдтэ харюусана гээшэ гү? Үгэ хэлэгшын һанамжын ёһоор, бүхы бүлэгүүдтэ харюусанагүй. Жэшээнь, республикануудай шэнэдхэгдэһэн федерациин маанадта хэрэгтэй байһаниинь элитэ. Тэрэнэй үедэ национальна аша туһа заабол хараада абтаха, наци бүхэнэй өөрын онсо түхэл шарайе хүндэлхэ, адли тэгшэ эрхые мэдэрхэ ёһотой. Платформын проект соо энэ удхань хэр гүнзэгыгөөр харуулагдана гээшэб. V бүлэг. Нэгэ талаһаа, сүлөөтэ ба адли тэгшэ эрхэтэй арадуудай федераци болохо оронойнгоо бүрин бүтэн байлгые сахин хамгаалгын гол ёһон тэрээн соо тэмдэглэгдэнэ. Нүгөө талаһаа — Совет Федерациие бүридүүлгэ союзна республиканудай болон Союзай хоорондохи таарамжатай зохид холбоо тогтоохо талаар шэглүүлэгдэхэ ёһотой гэжэ заагдана. Энэнь тэдэнэй хамтын эмхидхэл болохо зэргэтэй. Эндэ адли тэгшэ эрхэнь алин гээшэб, бүхы түхэлэй национальна автономиин бэеэ дааһан байдалай шэнэ хэмжээн хадаа юун болоноб. Автономито республиканудай, автономито областьнуудай, автономито округуудай бэеэ дааһан байдалые бэхижүүлгэ, эрхэнүүдые үргэдхэлгэ юун болоно гээшэб? Эдэ бүгэдэ платформын проект дотор бэшэгдэнхэй. Бүрин эрхэтэ автономиие абаха ёһотой үсөөн тоото арад гэжэ хэниие хэлэнэбибди? Эсэсэй эсэстэ бүрин эрхэтэ автономи гээшэ юун бэ? Эдэмнай юрын асуудалнууд бэшэ.

(ТАСС).

Толи

БУУРАШАГҮЙ ХҮСЭЛ ЭРМЭЛЗЭЛ

Хорин долоон жэлэй урда тээ эдиршүүлэй дунда классическэ барилдаагаар Буряад ороной түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөнэй үедэ Василий Енхоевич Гармаевые түрүүшынхээ хараа hэм. Тиихэдэ бидэ, Түнхэнэй болон Зэдын районуудай эдир хүбүүд барилдаагаар мүрысөөндэ түрүүлхэеэ хабаадаа hэмди.

Худөө ажахын институт дүүргэhэнэйнгээ hүүлээр залуу зоотехник Нима Ивахинов түрэл Галбай нютагаа бусажа, барилдаанай секци эмхидхэжэ, манай ердэг бэлэй.

Энэ үедэ В. Гармаев Буряадай худөө ажахын институтдай hүүлшын курсда hуража байгаа. 1962 ондо институтдаа дүүргээд, Зэдын райондо хүдэлхэ болоhон юм. Зондо ниилэсэтэй, урагшаа hанаатай, эдэбхи үүсхэлтэй залуу мэргэжэлтэ Борьёогой совхоздо хүдэлжэ эхилhэнhээ хойшо барилдаанай секци эмхидхэжэ, сүлөө сагаа hорилгын зал соо үнгэргэдэг болобо. Хэдэхэн сагай үнгэрхэдэ, тренернүүд болоhон хоёр нүхэд Улаан-Үдэдэ уулзаа hэн. Тиихэдэ бидэ, худөөгэй барилдаашад, ахир түлөөр дүнгүүдые туйлабашье, шэнэ нүхэдтэй болохоо баярлабабди. Тэрэ үедэ Василий Енхоевич эрхим барилдааша, холын ехэ хүсэл эрмэлзэлтэй, эмхидхэл шадабаритай хүн гэжэ бидэнэртэ хадуугдаа hэн.

Институтда hуража байха үедөө Гармаев болон Ивахинов «Спартак» бүлгэмдэ классическэ барилдаанай секцидэ ябадаг байгаа. Бага наhанhаа хойшо бүхэ барилдаанай арга дүрэтэй эдэ хүбүүд уданшьегүй институтдаа барилдаанай секци эмхидхэжэ hэн. Тиигэжэ тэдэнэр бэлигтэй бэрхэ, онсо өөрын арга дүрэтэй хэдэн хүбүүдые элирүүлбэ. Энэ үедэ тэдэнэр тренернүүд болохо бэлигтэй байhанаа харуулба. Василий Енхоевич илангаяа эмхидхэхы мэргэжэл шадабаритай байгаа.

Зэдын райондо хүдэлжэ байха үедөө Гармаев нютагтаа барилдаагаар мүрысөөнүүдые ходо ходо үнгэргэхэ; 1963 ондо В. Гармаев Н. Ивахинов хоёр Москвада үнгэргэгдэhэн бүхэсоюзна мүрысөөндэ шалгаржа, дүрэ буляалдалгын барилдаагаар СССР-эй спортын мастерай норматив түрүүлэн дүүргээ hэн. Урда тээхэнэ — 1962 ондо спортын энэ зүйлээр республикын түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөн түрүүшынхеэ эмхидхэгдэжэ, Н. Ивахинов, С. Добрынин, В. Гармаев, А. Михеев, Н. Лаврентьев болон бусад чемпионууд болоо бэлэй. Энэ сагhаа хойшо Василий Енхоевич бүхы наhаараа дүрэ буляалдалгын барилдаатай холбоhон юм.

Уданшьегүй районой хүтэлбэрилэгшэд эдэбхитэй комсомолецые обёорэжо, комсомолой хүдэлмэридэ дэбжүүлбэ. Комсомолой хүдэлмэриин элдэб хэрэгүүдые хэлсэжэ hуухада hаань, Василий Енхоевич, минии hанахада, эгээл зүб шэглэл олоhон байгаа. Тиихэдээ залуушуулые хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие физическэ культура ба спорттой нягтаар холбоо hэн. Тэрэнэй ерэхэдэ район дотор спортын ажал ябуулга улам эдэбхижэhэн байгаа. Петропавловка тосхондо Василий Енхоевичой эмхидхэhэн секцидэ эдир хүбүүд Анатолий Будунов, Цыден-Дамба Аюшеев, аха дүүнэр Анатолий болон Виктор Цагановууд, Николай Гомбоев ябажа эхилбэ. hуралсал hорилгые hонирхолтойгоор, hайнаар эмхидхэжэ, hурагшадтайгаа дура тагаад hэн. Эрхэтэ ажалайнь үрэ дүн уданшьегүй харагдаба. 60-дахи онуудай тэн багта Зэдын барилдаашад Валерий Гармажапов, Владимир Галсанов, Анатолий Будунов, Николай Гомбоев гэгшэд республика соогоо мэдээжэ болоо hэн.

— Би бага наhанhаа хойшо барилдаанда дуратай байhан хүм, — гэжэ Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, СССР-эй спортын мастер В. Е. Гармаев хөөрэнэ.— Түрэhэн нютагтаа — Баргажанай районой Баян-Голдо, үетэн нүхэдөөрөө барилдажа, үндыhэн байхаб. Минии эсэгэ Енхо Гармаевич барилдаанай арга дүрэ hайн мэдэхэ хүн hэн. 1943 ондо республикын сурхарбаанай чемпион болоод, фронт ошоо, Берлин хүрэhэн юм. Эжымни — Зинаида Очировна бүхы наhаараа hургуулида ажаллаа. Ушар иимэhээ эсэгэ бидэ хоёрой абьяас hонирхолые халуунаар дэмжэдэг hэн. Худөө ажахын институтда Нима Ивахиновтой уулзаад, мүнөө болотороо хамта хүдэлжэ ябанабди. Тэрэнэй эсэгэ мүн бэрхэ барилдаашан байhан юм. Республикын сурхарбаанда шалгарhан байна.

Зэдэдэ хүдэлжэ байха үедөө В. Гармаев дүрэ буляалдалгын барилдаагаар мүрысөөнүүдые ходо эмхидхэдэг, хонишодой, hаалишадай, механизаторнуудай үдэрнүүдые үнгэргэхэдөө, барилдаагаар мүрысөө эмхидхэжэ, эдэ hайндэрнүүдые бүри гүнзэгы удхатай, мартагдашагүй болгодог hэн. Советскэ Союзай Герой Гармажаб Гармаевай дурасхаалда үнгэргэгдэhэн мүрысөөн хүгжэжэ, уласхоорондын шэнжэтэй болонхой.

Новосибирскын Дээдэ партийна hургуули дүүргэhэнэйнгээ hүүлээр Василий Енхоевич түрэл Баян-Гол нютагтаа ошожо, Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой парторгоор хүдэлөө. Тиихэдээшье тэрэ сүлөө сагаа оложо, тренернүүд хоёр Викторые — Мосолоев болон Очировые залуунаар дэмжэдэг, туhалдаг байгаа. Залуу багшанарай hурагшад республикын барилдаанай хибэс дээрэ гарахын тула ехэ юумэ хээ. Уданшьегүй Гармаевай барилдаашад тухай алдар суу холо сагуур тараба.

— «Урожай» бүлгэмэй областной соведэй түрүүлэгшээр хүдэлжэ байхадань Василий Енхоевичой эмхидхэхы бэлиг шадабари үргэнөөр хүгжэhэн юм, — гэжэ багшанарай институтай физическэ культурын факультедэй декан С. В. Калмыков хөөрэнэ.— Сүлөө тухагүй энэ тушаалда хүдэлхэдөө, тэрэ барилдаанай хэрэгүүдээр ехэтэ hонирходог hэн. Бэлигтэй бэрхэ барилдаашад Г. Цыренов, Г. Манжуев, О. Алексеев гэгшэдэй урган гарахада, Гармаев тэдэниие бүлгэмдөө суглуулжа, мэргэжэл шадабариинь улам мүлихэ, дээшэлүүлхэ арга олгоhон байгаа. Минии hурагшад Н. Бураев, Л. Айсуев, А. Павлов гэгшэд Василий Енхоевич тухай халуун дулаанаар дурсадаг.

Тэрэ дүрэ буляалдалгын барилдаагаар үнгэргэгдэhэн мүрысөөнүүдтэ судья боложо, энэ талааршье ехэ амжалта туйлаа. Залуушуулай дунда дэлхэйн түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөе хангалсажа, Буряад оронhоо түрүүшын уласхоорондын категориин судьягай хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртөө hэн. Тэрэнэй хүсэл эрмэлзэлээр, эмхидхэлээр РСФСР-эй, СССР-эй чемпионадууд үнгэргэгдэhэн, КПСС-эй ЦК-гай «Сельская жизнь» газетын шанда хүртэхын түлөө уласхоорондын мүрысөөн эмхидхэгдэдэг болоhон юм.

1981 оной hүүл багта Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшээр томилогдожо, яhала hайнаар хүдэлhэн байгаа. Дүрбэн жэлэй үнгэрhэн хойно Василий Енхоевич «Урожай» бүлгэмдөө дахинаа бусажа ерээ лэн.

— Тэрэ дуратай хэрэгтээ үнэн зүрхэнhөө хандажа шададаг, хүн бүхэндэ заабол туhалха гэжэ оролдодог. Бидэ, залуу тренернүүд, тэрэнэй туhаламжа дэмжэлгые бэе дээрээ мэдэрhэн байхабди. Ажабайдалда элдэб юумэн ушардаг. Зүгөөр тэрэ хээхэдэшье урма зоригоо хухардаггүй, ходоодоо этигэл найдалтай ябадаг хүн юм, — гэжэ олимпийскэ халагшад хүүгэдэй спортын hургуулиин ахалагша тренер, спортын мастер, Советскэ районно Соведэй арадай депутатта кандидат Виктор Абушеев хөөрэнэ.

Үнэхөөрөөшье, хүнүүдтэ туhалха тэсэш В. Гармаевай онсо шэнжэ шанар мүн. Жэшээнь, бэлигтэй залуу барилдаашан Василий Миланханова харгыhаа хадуурхэдэнь, В. Е. Гармаев түрүүлэн гараа hарбайжа, тэрэнэйдэ туhалhан hэн. Тиин мүнөө Улаан-Үдын гарнизондо алба хэхэдэнь, ажабайдалай али бүхы асуудалнуудаар тэрэнэйдэ туhалдаг.

Мүнөө Василий Енхоевич худөө ажахын институтда тренерээр хүдэлхэдөө, студентнэрые интернациональна үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлхын тула ехэ юумэ хэнэ. Тэрэнэй hурган hоридог бүлэгтэ тува Эрдэнэ Данзы-Белик,ород Сергей Борисов, буряад Мүнхэ Мадасов болон бусад барилдаанай арга дүрэтэй танилсажа, түрүүшын амжалта туйлажа байна.

— Ажабайдалай али бүхы орёо ушарнуудта ори ганса зүб шиидхэбэри олодог хүн юм,— гэжэ РСФСР-эй ахалагша тренер, Россин Федерациин габьяата тренер И. М. Токмаков хэлэнэ.— Барилдаанай хэрэгүүдые hайнаар мэдэдэг байhаниинь намайе гайхуулдаг. Эмхидхэлэй орёо асуудалнуудые жэншэдгүй hайнаар шиидхэдэг. Иимэ хүнүүд үсөөн, тэдэнэртэ hайнаар, гамтай харинаар хандаха ёhотойбди. Борис Будаев шэнги бэлигтэй бэрхэ хүбүүдые бэдэрэн оложо, хүмүүжүүлхэ тээшэ манай зорилго болоно гэжэ Василий Енхоевич хэлэдэг. Энэнь тон зүб...

Эдэ бүхы талаар тэрэнэй наhанай нүхэр Роза Дашиева энэрхы сэдьхэлhээ туhалдаг, дэмжэдэг юм. Хоёр басагадые хүмүүжүүлэнхэй, зээнэртэй болонхой.

Буряад ороной спортдо дуратайшуул В. Е. Гармаевые 50 наhанайнь ойгоор амаршалаад, зохёохы ажал ябуулгадаа бүри ехэ амжалта туйлахыень хүсэнэ.

В. СЫДЕЕВ.

Уянга

ЭЖЫ

Улаан галаар соробхилhон дайнай жэлнүүдэй утаа униарай таража тунажа байхада намайе Ара-Булюутэhээ арадаа аhаажа гараа бэлэйш, хайрата эжымни! Алтан наранай элшэдэ эльбүүлhэн арбан хургадайшни хүсөөр хүн боложо, хүл дээрээ гараа гээшэ ха юмбиб" гэжэ hайханаар hанан hанан ябадагби. Үглөөнэй харанхыhаа үдэшын боро хараанай буутар хамтын ажалда хүл хүсэеэ гамнангүй, жүдхэжэ гараhыш мүнөөхэн лэ мэдэржэ, ашыеш харюулха hанаатай, хүхюун зугаа дэлгэжэ, хайраа хүргэхэ гэхэдэмни, шимни ханата гэрhээ хүлжэсагаан, хадалиг гэртээ бусашаhан байна ха юмши даа...

Гэгээн номин тэнгэридэ ганса hайхан эжыгээ алдаhан би амилжа ябаа сагтань, барсагар харахан хөөрхэйгөө бадашажа, арhа мяхыень хүндылжэ ябаhан, арьяатанhаа доро амитан байгаагүй хүн бэээб гэжэ hанаандаа хадуугаад, хабарай саhандал сээжэ сэсэгымни хайлажа, аяар дээрэhээ абан уйлажал мэдэдэгби. Нюдэнhөөмни гашуун нулимса хамар, урал шэмхэдэн урдажал мэдэдэг. Имэшье байха ёhотой. Энэ үшөө бага. Юу хээ hэнбиб, ямар туhа хүргөөбиб эжыдээ?..

Юуншьегүй, юуншьегүй! hургуулиин хэшээлhээ бусажа, халуун эдеэнь эдижэ баясаhаараа гү, али хүлөө холожо, гараа hалгажа олоhон олзоорнь hамгатай болоходоо баян түрэ наяргаад, тэрэнээ зоной урда hайрхажа, худалаар саана наана энеэhээрээ гү? Юрэдөөл эхэнэрнүүдэй hайндэрөөр нэгэ дахин hуулгажа амаршалhанаашье, боломоор нэгэ бэлэг барихаhанаашье hананагүйб!..

Хайратайл байна даа, хара тархиин хэhэн алдуу гээшэ. Аһ гүрөөhэн, шубуудшье эхэтэй ха юм. Намда адли түрэhэн эхээ зүндэнь хаяад ябаа гү, үгы гү? Үгыл байха даа. Хараха янзада, хайрлажал хажуудань ябалсадаг гэжэ мэдэхэб.

Илангаяа морин нохой хоёр эхээ орхёо гэжэ байдаггүй. Хүнэй hанаа үнөөндэ багташагүй нүгэлтэй амитан байтаа хүн ха юмбиб даа. Алтан дэлхэй яажа даажа ябана гээшэб? Аглаг номин тэнгэри яажа залингаар шэрбэнэгүй гээшэб? Арюун тунгалаг булаг яагаад аршаан дээжээрээ ундалуулна гээшэб, ай заяан зайлуул даа!

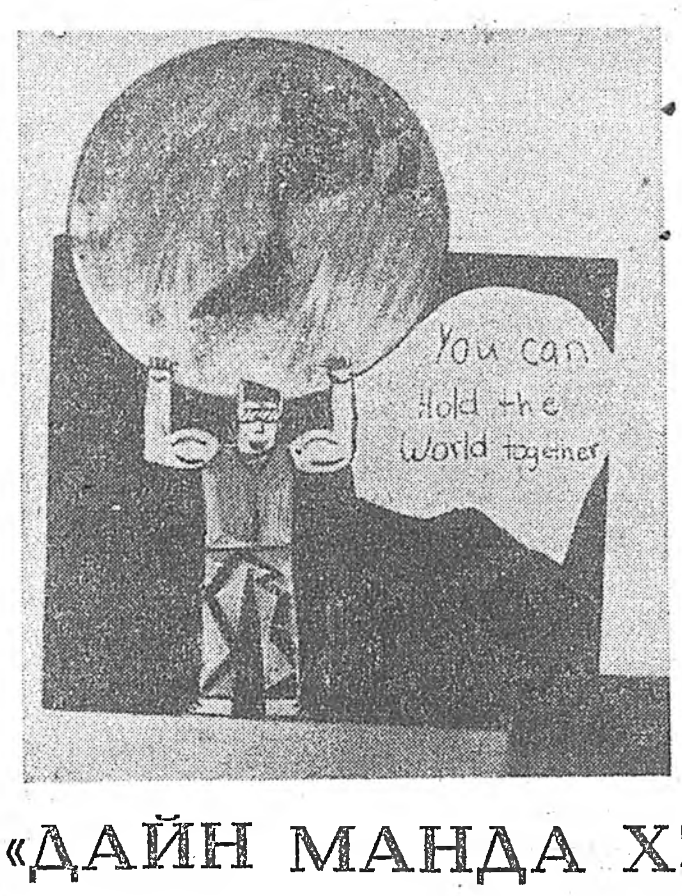
Эжымни, юуншье гэхэбиб даа, хүлисөөрэй! Хүлисөөрэй гэжэл туйха хүн гээшэ гүб? Юуншье гээ hаа дуулахагүй ха юмши...

Харатайл байна даа. hүүлшынгээ үдэр юун гэжэ hанажа хэбтээ hэмши, юундэ дуугүй болоо hэмши? hуларшаhан нюдэдшни гүнзэгы ухаанай гүйдэл мэтэ холые шэртэн байгаа hэн. Муулажа ошоолши даа, намдаа, мэдэрнэм. Юугээршье туhалжа шадагдаагүй, юушье хэжэ шадаагүйб, амиды мэндэ ябахадашни. Мүнөө уйлаhан хайлаhанай хэрэггүй хаш даа. Хүнэй наhан болоходо хойноhоонь уhан мүр гаргажа болодоггүй юм гэлсэдэг. Бүтэн хубсаhа үмдөөгүй, сэнгэжэ жаргажа шадаагүй, сагай муугаар түрэhэн хадаа сахилзадал саашаа ха юмши даа. Аша гушадашни балшар наhанhаань арюун байдалай зан заншал дамжуулха hанаатайб. Шадаха хүн гүб, али үгы гү? Олоhыешни хооhолоод, ондор-ондор гэшхэлээд ябадаг сагни hанагдаад, ямар нэгэн абарга томо хана шулуунда дарагдаад, амияа абажа ядажа байhандал бологдоо. Юуншье гэхэбиб даа, иимэл даа, иимэл даа, залуу наhанай гэм, тэнэг ябадалай хойшолон.

Хүрьhэтэй дэлхэй эрьен ногоорхо, хүнэй зан наhанай ошоходо хубилха гэлсэдэг ха юм даа. Хүйтэн газарта нойрсожо байна гэжэ шамаяа hанадаггүйб, гэртээ бусажа улаан нялха хүүгэн боложо ерээд, уйлажа маанадаа hүрдүүлжэ, хүл дээрэмнай зогсоожо байна гэжэ hанадагби. Эжымни, арюухан сэдьхэлтэ амитамни, гэртээл бусажа, хүбүүнэйнгээ үлгыдэ бөөмэйлүүлээ хаш даа.

Шанхар сагаан эжымни, намдаа сухалдангүй, гэртээ тэхэрижэ ерээлши, жаргалтайхан ябаарай, хонгор сагаан басагамни, гэртээ үлэhэн эжымни!..

М. ЧОЙБОНОВ.



«ДАЙН МАНДА ХЭРЭГГҮЙ»

Ц. Сампиловай нэрэмжэтэ уран зурагай музейдэ американ үхибүүдэй зурагуудай выставкэ эдэ үдэрнүүдтэ нээгдэнхэй. Манай орондохи США-гай посольствын үүсхэлээр иимэ выставкэнүүд ороноймнай олон нютагуудта үнгэргэгдэжэ байнхай юм гээд дуулгаха шухала. Тэрэшэлэн республикымнай хэдэн нютагуудта выставкэнүүд эмхидхэгдэhэн байна. Жэшээнь, Яруунын, Зэдын, Хойто-Байгалай районуудта американ үхибүүдэй зурагуудые совет үетэн нүхэдынь, аха зон hонирхожо хараhан юм.

Зурагуудтай танилсажа байхадаа, американ үхибүүд манай үхибүүдhээ юугээрээшье илгаагүй, hанаа бодолынь, хүсэл зоригынь адли гэжэ абаhаар ойлгохоор.

Эдэмнай уран зурагай студида hурадаг 5—6-дахи классуудай хүбүүд, басагадай зурагууд болоно.

Арад бүхэнэй хоорондоо ямаршье хилэнүүдгүй, бүримүhэн бүмбэрсэг дэлхэй байха ёhотой гээд зурагуудай гол удхыень тодорхойлходо болоомоор. Манай Газар хадаа бүхы арадуудай ниитэ нэгэн гэр, сагаан, хара, шара шарайтай уладууд гар гараа шангаар адхалсаад, эбтэй ажаhууха зэргэтэй гээд зурагуудай удхыень саашань тайлбарилмаар.

Замбуулиниие харуулаад туршаhан, тэрэнэй нюусануудые өөрынхеэрээ тайлбарилаад үзэhэн зурагуудые үхибүүд олоор зуранхай, Замбуулинай заха хизааргүй дайдада энэрхы сэдьхэлтэй, эрэлхэг зон амгалан ажаhуудаг юм гэжэ тэдэ зурагууд хөөрэнэ.

Тиихэдэ арадууд хоорондын дай, «одото дай» харуулhан нэгэшье зураг олохогүйт. Зураг бүхэн дээрэ хүхюутэйгээр энеэлдэhэн элдэб яhанай зон, нарата бүмбэрсэг дэлхэй харуулагданхай.

Зураг бүхэнэй авторай үнгэтэ дүрын үгтэhэниинь ехэ hайн байна. Тэдээн дээрэhээ сагаан, хара, шара шарайтай хүбүүд, басагад хүхюутэйгээр энеэлдэн, бидэниие шэртэнэ.

«Бидэндэ дайн хэрэггүй, бидэндэ эб найрамдал хэрэгтэй», — гэжэ американ үхибүүн бүхэнэй хэлэжэ байhан мэтээр үзэгдэнэ. Тиигээд зурагуудые хаража байhан совет хүбүүн, басаган бүхэн мүн эгээл тиимээр харюусана ёhотой гээд бата этигэхээр.

Д. ДАМБАЕВ.

Ж. ХАЛБАЗЫКОВАЙ фото.

Манай газетын үнгэрэгшэ жэлэй эсэсэй номернуудай нэгэндэ буряад арадай гар урлалай гайхамшаг бүтээл болохо наян тохой Майдари бурханиие Ага нютаг hөөргэнь бусааха зорилготой бүлэг нүхэдэй Ленинград хото ошоhон тухай мэдээсээ hэмди. Эдэниие СССР-эй Географическа бүлгэмэй Агын таhагай даабаряар педагогическа эрдэмэй кандидат Ж. Т. Тумунов толгойлhон байна. Тэрээнтэй хэhэн хөөрэлдөөн доро толилогдоно.

МАНАЙ ХӨӨРЭЛДӨӨН

МАЙДАРИ БУСААГДАХА

Корр: Жигжит Тумунович, зориhон хэрэгтнай хэр бүтэсэтэй байба гээшэб?

Харюу: Орой хамта 7 нүхэд энэ орёохон хэрэг шиидхэхэ зорилготой Ленинград хото мордоо hэмди. Манай бүлгэмэй гэшүүдhээ гадна, Сүүгэлэй болон Агын дасануудай түлөөлэгшэд делегациимнай бүридэлдэ оролсоо. Түрүүлэн Москва хото хүрэhэн байнабди. Тэндэ манай округhоо СССР-эй арадай депутат Цырен Нимбуевтай нэгэ часай туршада уулзажа, тэрээндэ зориhон хэрэгээ хөөрэбэбди. Ушарынь, урда тээнь Монгол ороной соёлшодой делегаци Ленинград хотын музейнүүдээр баhа нэгэ ондоо бурхан бэдэржэ ябатараа, Майдариин адар томо гуулин толгойе харажархёод: «Энэ манай Үргөөгэй Майдари»— гэлдэжэ, hөөргэнь бусааха тухай протокол табиhан байна. Зүгөөр, Монгол ороной түлөөлэгшэд «манай» гэhэн үгэеэ бодотоор гэршэлхэ баримтагүй байшоо. Харин бидэ энэ Майдари бурханай анхан Агын дасанда байhан тухай бодото баримта-саарhа дансануудые бүридхөөд, холын замда мордоо hэмди. Эдээнээ нүхэр Нимбуевта харуулхадамнай, удангүй тэрэ Монголой посольствын түлөөлэгшэтэй, мүн СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо А. П. Бирюковатай энэ асуудалаар хөөрэлдэбэ. Бидэнэй Ленинград хотын музейнүүдээр hаадгүй ябажа, хэрэгээ бүтээхымнай тула депутаднай тусхай зууршалга саарhа зохёожо, манда барюулаа hэн.

Корр: Ленинград хото ошоод байхадаа хэрэгээ хэр урагшатай бэелүүлээбтэ?

Харюу: Хэрэгнай hанагшаhаа ульгамаар бүтээ даа. Депутадаймнай үгэhэн саарhан ниилээдхэн даамай, элдэб хаалтабэрхэшээлнүүдые ядемаргүй дабаха шадалтай зүйл байшоо. Нэн түрүүлэн Казанска собор бараалбабди. Эндэ шажан мүргэлэй ба атеизмын түүхын гүрэнэй музей оршоно. Энээн тухай анхан дуулаhаншье hаа, олонхимнай түрүүшынхиеэ десоонь орохо аза талаантай байбад. Тиихээ-тиитэрээ олоной үзэмжэдэ табигдаhан зүйлнүүдые ябууд дундаа шагаагаад гараха бэшэ, харин хадагалаатай байдаг жасадань орожо, удаан саг соо хүдэлхэ аза талаанай олдоhониинь түүхээр hонирходог намда илангаяа аятай байба.

Манай бэдэрhэн Майдари бурханай хэhэгүүд асари томо гэрэй дээдэ дабхарта, мүн заримониинь подвал соо хаятай гэхээр, hаар талаар хэбтэбэ.

Бидэнэй баргсаалhанай, мүн тусхай саарhа-дансануудай гэршэлhэнэй ёhоор, эндэ хэбтэгшэ гуулин хэhэгүүд манай Агын дасанай 80 тохой Майдариин таhаршагүй хубинууд болоно. Агын дасанай Майдариин сүмын бүхы досоо газаахиинь 1923 ондо тооложо бүридхэhэн саарhа-данса бидэ абаад ябаабди.

Баймга Сүүгэлэй дасанайшье 40 тохой Майдариин хэhэгүүд олдобо. Бүгэдэнэй зүгhөө эдэ зүйлнүүдтэ хайшаа хэрэгээр хандадаг байhанhаа боложо, бурхадай хэhэгүүд хуу худхаралдашаhан байба. Мүн олохон хэhэг дутана. Зүгөөр, эдээниие Агадаа асараад байхадаа, уран гарта дархашуулай аша туhаар заhабарилжа, хуушан түхэлдэнь оруулха арга боломжо бии.

Корр: Майдари бурханhаа гадуур, буряад арадай гар урлалтай нягта холбоотой үшөө ямар зүйлнүүдые хараабта?

Харюу: Анхан Агын дасанда байhан нилээд олохон бурхад эндэ асарагдаhан юм ха даа. Казанска соборой музей соо хадагалагдаhан олохон зүйлнүүдые олообди. Харин Эрмитажай жасада орожо шадабагүйбди. Ушарынь, энэ жасые эрхилэгшэ албанай хэрэгээр удаан болзороор хари гүрэн ябашаhан байба.

Гэбэшье Ленинград хотын үзэсхэлэнтэ газарнуудаар ябажа, hонирхолтой олон юумэ үзөө, хараабди. Музейн хүдэлмэрилэгшэд маниие тон хүндэтэйгөөр угтаа. Тэндэхи олониитэ зүүн зүгэй, тодорхойлходо, буряад арадай гар урлалаар, түүхын хүшөөнүүдээр ехэтэ hонирхонод. Ёhо заншалыемнай халан абаха дуратайшуулшье бии. Ленинград хотын буддын шажанай дасан соо орожо хараабди. Маанадаар сүг ябаhан ламанарнай эндэ амгалан байдалай түлөө ехэ уншалга хээ.

Ленинград хотодо ябахадаа, манай Агын талын Октябриин хубисхалай үлгытэй хоорондоо нягта холбоотой байhан тухай уулзаhан зондоо хөөрэдэг байгаабди.

Юрэдөө, тон шухаланъ гэхэдэ, түрэл арадайнгаа түүхын хүшөө, гар урлалаймнай гайхамшагта бүтээл болохо Майдари бурханиие Ага нютагтаа бусааха болоhондоо бидэ сэнгүй ехэ сэдьхэлээ ханангинууд нютагаа бусаабди.

Б. ГАРМАЖАПОВ.

ХҮНЭЙ АРГА БОЛОМЖОНУУД

Байгша hарын 24-дэ, 25-да хүгжэмэй училищиин концертнэ зал соо, 26—28-да — ЛВРЗ-гэй Соёлой ордондо, мартын 1—2-то — «Рассвет» гэжэ Соёлой ордондо Москвагай «Идея» гэжэ түбэй түлөөлэгшэ, Москвагай комсомолой шангай лауреат РСФСР-эй габьяата артист, экстрасенс Юрий Горный гэгшэ бэлиг шадабарияа харуулха юм. Тэрэнэй программа телекинез, уридшалан мэдэлгэ гэхэ мэтэ гайхалаа барамаар зүйлнүүдhээ бүридэдэг. «Шинии арга боломжонууд, хүн» гэhэн энэ программа харагшад хүн гээшэ, тэрэнэй ухаан бодолой хүгжэлтэ заха хизааргүй гэжэ мэдэрхэ аргатай.

Н. ЕГЕРЬ.

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номерто

КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленум байгша оной февралиин 5—7-ой үдэрнүүдтэ боложо үнгэрбэ. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Михаил Сергеевич Горбачевой болон Пленум дээрэ хэhэн элидхэлые, партиин XXVIII съездэдэ КПСС-эй ЦК-гай платформын проектые зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаhан хүнүүдэй хэлэhэн үгэнүүдые газетэ номерhоо номерто ниитэлжэ үргэлжэлүүлhээр.

КПСС-эй ЦК-гай Пленум дээрэ хэлэhэн үгэнүүд газетын мүнөөдэрэй номерто уншагшадай анхаралда байха.

Хэблэлэй байшанда республикын журналистнууд Буряадай АССР-эй арадай депутадуудай hунгалта үнгэргэхэ hунгуулиин Түбэй болон окружной комиссинуудай түрүүлэгшэнэртэй, юристнүүдтэй уулзалга үнгэргэжэ, hунгалтада бэлэдхэлэй хэр ябажа байhан асуудалаар hонирхолтой хөөрэлдөө үнгэргэбэ.

Газетэнүүдэй редакцинуудта hунгалтада хабаатай асуудалнуудаар бэшэгүүд олоор орожо үргэлжэлhөөр. Республика соо байгуулагдаhан зарим округуудта депутадта кандидат ямар ушарhаа гансаараа дэбжүүлэгдээд, бүридхэлдэ абтанаб? Энэмнай юун гээшэб? Хуушанайхяараал мэтэ hунгалтые үнгэргэхэ hэдэлгэ гээшэ гү? гэхэ мэтэ асуудалнуудые журналистнууд уулзалгада хабаадаhан Түбэй болон окружной комиссинуудай түрүүлэгшэнэртэ, юристнүүдтэ табиhан байна.

hунгуулиин округоор нэгэ кандидадые дэбжүүлхэ. Тэрэниие гансаараарнь бүридхэлдэ абалга хадаа hунгалта тухай Хуулиин гүримые хазагайруулhан ябадал болоно. Саашадань яажа гүримшүүлхэб? Энэ уулзалга дээрэhээ журналист Алексей Субботиной бэшэhэн репортаж «Сагай эрилтын ёhоор гү?» гэжэ гаршагтайгаар номерто тунхаглагдаба.

Кино, театрнуудта

Театр оперы и балета
Травиата — в 19.

Бурятский театр драмы имени Х. Намсараева
Ю. Мафунэ. Сэдьхэл хүмэрюулhэн гэр (Хорьки)— в 19-30.

Русский театр драмы
Волшебник изумрудного города — в 12, Звезды на утреннем небе — в 19-30.

«Дружба»
Приключения Элли и Рару — в 9-40, Клич свободы (2 серии) — в 11-20, 16, 20-40, Полет навигатора — в 14-10, 18-50.

«Родина»
До первой крови — в 10, 16, Полет навигатора — в 11-50, 13-50 (удл.), 18-10, 19-50 (удл.), 21-50.

«Прогресс»
Красный зал — Полет навигатора — в 9-30, 11-20, 13-10, 15, 17-20, 19-10, 21. Зеленый зал — Жизнь по лимиту — в 9-30, 11-10, 12-50, 14-30, 16-10, 17-50, 19-30, 21-10.

«Эрдэм»
Мультфильмы — в 9-40, 14, Чучело (2 серии) — в 11-20, Жикина династия — в 15-30, 17-30, 19-30, 21.

«Октябрь»
Приключения Квентина Дорварда, стрелка королевской гвардии — в 9-40, 13-10, Спальный вагон — в 11-30, 15, 16-40, 18-20, 20, 21-40.

«Восток»
Огонь, вода и медные трубы — в 15-30, Жикина династия — в 17, 19, 21.

«Байкал»
Дом с привидениями — в 16-30, Маски — в 18-30, 20-30.

ДК «Текстильщик»
Опаленный Кандагаром — в 18, 20.

НАШ АДРЕС:
670000, УЛАН-УДЭ
ул. Каландаришвили, 23.

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды—2-60-91, 2-56-23; промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21, 2-57-63; информации—2-34-05; переводов—2-54-93; писем и селькоров—2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-99, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79, п. Агинское—3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия—2-33-77, вахта—2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечатана в ... канской типографии издата Бурятской ... ректор 2-40-45.
Н-00325. Заказ №